Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 24 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 35 (7849). ★ Мах 3 кеп.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома VII пленум

Селхан г. Грозне хилар КПСС Нохч - ГIалгIай обкома VII пленум.

Пленум хьежар организационни дешага. Кхыча балха тIа хьожаярца КПСС обкома общи отдела заведующе декхарех мукъаяллийтар нов. Гетта. Цу отдела заведующелла чIоагIйир нов. Неделькова. Идеологически отдела заведующелла чIоагIвир нов. Яндаров, хIаьта къамашта юкъерча гIулакхий отдела заведующелла — нов. Дадуев.

Российски партийни конференци кийчъяра йолча комиссена юкъевахнийтара областной партийни организацегара могавир нов. Кривошеев.

«Областной партийни организаце отчетно-хоржамий кампанеш чакхъяхарахи КПСС XXVIII съезде а XXI-ча Нохч - ГIалгIай областной партийни конференце а делегаташ харжара порядкахи» доклад йир парте Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева.

Доклад ювцаш пренешка къамаьлаш дир Ю. Усамова — КПСС Урус-Мартановски райкома хьалхарча секретара, В. Кривошеева — «Красный молот» яхача объединене парткома секретара, В. Хадзарагова — КПСС Гудермесски горкома хьалхарча секретара, У. Мислаурова — «Назрановский» совхоза парткома секретара, В. Ткачевас — «Старогрознефть» НГДУ оператора, Х. Витушева — КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара, Л. Магомадова — НГIАССР маьхашта йолча паччахьалкхен комитета председатела, А. Джукаева — «Чечингстрой» яхача производственни гIишлон - монтажни объединене парткома секретара, В. Брынькос — Сунженски района «Победа» яхача колхоза парткома секретара, В. Сагаева — КПСС обкома члена, В. Зайцева — «Оргтехника» объединене парткома секретара, Ш. Гадаева — КПСС Ачхой-Мартановски райкома хьалхарча секретара.

Пленума белх чакхбоалаш къамаьл дир Д. Г. Завгаева.

КПСС XXVIII съезд гулъяра ханах, отчетно-хоржамий кампани парте чакхъяккхарах, съезда делегаташ оттабара нормах а уж харжара порядках а 1990 шера 6 марта баьча КПСС Центральни Комитета соцамга хьежжа, VII-ча КПСС Нохч - ГIалгIай обкома пленумо лаьрхIар:

1. Городскойн районнин парторганизацей отчетно-хоржамий партийни конференцеш 1990 шера апрель-мае чакхъяха. КПСС горкомаштеи райкомаштеи партийни группашка, цеховин юкъхьанцарчеи партийни организацешка отчеташ а хоржамаш а КПСС XXVIII съезд чакхъяьнначул тIехьагIа делга могаде. Хиланза яргIоацача моттигашка цхьайолча партийни организацей лохерча звеньяшка отчетно-хоржамий собранеш чакхъяха йиш я съезд хилалехьа, бакъда, укх шера апрель беттал тIехьагIа йоацаш.

2. XXI-гIа Нохч-ГIалгIай областной партийни конференци 1990 шера 9 июне чакхъяккха, укх тайпара ден повестка а йолаш:

1. Республике перестройка леламахи областной партийни организаце декхарехи. КПСС Нохч - ГIалгIай обкома стчет.

2. Областной парторганизаце ревизионни комиссе отчет.

3. КПСС Нохч - ГIалгIай обком харжар.

4. Областной парторганизаце контрольно - ревизионни комисси харжар.

5. Нохч - ГIалгIай областной партийни организацегарча КПСС XXVIII съезда делегатех.

Нийса лоархIалда КПСС платформаца а Уставаца а дувзаденнача дешашка хьалхара дош дувцача хана хьожилга.

3. XXI-ча Нохч-ГIалгIай областной партийни конференце бохийтараш КПСС 70 членагара цхьа делегат волаш бахийта.

4. XXI-ча Нохч-ГIалгIай областной партийни конференце делегаташ шеррача демократически кIийлен тIа, дикагIвар харжа гIерташ, альтернатива йолаш а берригача коммунисташа юкъарчал доаццаш дакъа а лоацаш харжанза баргбоацаш лоархIалда. КПСС обкома партийни строительствай кадрови балхан йолча комиссе кийчъяьча порядкагIа (из йоалаю).

Херҗача делегатий списка кийч а йий, XXI-ча областной партийни конференце дIачулу КПСС городскойн районнин конференцеша.

5. Партийни организацешта, коммунисташта, общественноста хеташ дар теркал а деш, Нохч - ГIалгIай областной партийни организацегара КПСС XXVIII съезда делегаташ хоржалба юкъарчал доаццаш юкъхьанцарча партийни организацеш к а р а, цхьанмандатни хоржамий округашка, КПСС ЦК Пленумо оттаяьча порядкагIа.

6. КПСС XXVIII съезда делегаташ хоржилга чакхдаккхара областной парторганизаце комисси хоржийла (йоалаю).

7. Конференцешка делегаташ харжара демократизаци яр духьа, хIаьта иштта кулгалду партийни органаш харжар духьа КПСС керда Устав тIаэццалца КПСС ЦК мартовски (1990 ш.) Пленума решени КПСС горкомашта, райкомашта, юкъхьанцарча партийни организацешта дIа а йовзийташ, укх положенешца хьалхле лелае еза:

херҗарг лоархI кхыча кандидател дукхагIа голосаш гулъяьраш, бакъда, собране дакъа лаьцача КПСС члений, конференце делегаций, партийни комитета е хоржача кхыча органа члений ахаиел дукхагIчар тIехьа кхаж тессабале;

йоагI-йоагIача парторганизаце, конференце эгтара лакхера орган йолча партийни собране бокъо я партийни комитета хьалхара секретарь (секретарь), хоржаш вола кхывар собране е конференце ерригача составаца харжа. Из деча хана — хоржаш вола саг дIахо йодача хана хувцара порядок оттаю.

8. Отчетно-хоржамий собранешка, конференцешка кIоаргга а массе оагIорахьара а партийни организацей гIулакхаш, партийни белх овлангара денз тоабара де дезараш, КПСС платформа а Устава а проекташ ювца еза.

КПСС горкомаша, райкомаша динза даргдоацар да отчеташа а хоржамаша а, съезда еча ерригача кийчоно коммунистий бе-бе уйлаш хьагучаяхара гIо дар, моллагIчунна хеташ долчун сий деш хилар, кIезигагIбарий шоай позици дIайовзийта йиш хилар.

КПСС XXVIII съезда кийчо яро новкъостал де деза коммунисташ идейни а организационни а кхотабара, хIара партийни организаце денал айдара, обществера КПСС авангардни лоархIам чIоагIбара, перестройка декхараш кхоачашдеча цун хьинар айдара.

Къаьстта теркам тIабахийта беза перестройка гIулакха мутIахьа бола коммунисташ, партийни организацеша хьаллоаца, партийно - политически методаш караерзаь керда нах партийни балха юкъеозара, парте XXVIII съезда решеней кIийлен тIа КПСС кердайоаккхача хьадда гIулакхаш чакхдаха низ дIакхоачарг а болаш.

9. Городской, районни партийни конференцеша XXI-ча Нохч - ГIалгIай областной партийни конференце адресагIа, парторганизацешта хетар теркал а деш, КПСС обкома составана а контрольно - ревизионни комиссешта а юкъебахийта могаеча кандидатурех предложенеш телилга оттадолда.

10. КПСС обкома бюрона тIадуллалда КПСС XXVIII съезда, XXI-ча областной партконференцена кийчо ярца бувзабенна болх КПСС обкома членаш а членалла кандидаташ а, партийни актив шерра юкъеозаш, гласно а гуччахьа а белга. Конференцена херҗача делегатех областной партийни конференце материалаш кийчъяра комисси (группа) вIашагIъеллача нийса хургда.

Халкъий барт чIоагIбе

Даьсса хабараш эшац

Тахан вай мехка латта сурт дика кхетаду вай СССР халкъа депутатий съезде а Лакхехьарча Совета сессешка а халкъа депутаташа деча къамаьлашка ладийгIача: экономика геттара тишъеннай, зуламаш дераш, кхааш нйдераш дукха баьржаб, халкъа социальни, культурни, материальни хьал тишденнад, ловзадаьннад къамашта юкъера гIулакхаш. Уж а кхыдола а лертIардаьнна хIамаш вай обществага тIехьаленна кхаьчад Ленин венначул тIехьагIа цхьацца хIилланца нах шийна тIехьабаха а хайна, Iаьдал ший бе деллача Сталина. цу къизача аькхо, ленински политика харцахьча новкъа лостаярах. Цу политиках хада ца могаш юхейнсар а хIалакьяьй мехка экономика ювлаенна лаьттача хана хиннача вай партеи паччахьалкхени кулгалхоша.

Къаьстта чIоагIа хIама техай цар къамашта юкъерча гIулакхашта. «Даькъала хилда халкъашта юкъера доттагIал!» яхаш лозунгаш а долаш, боккъонца лелаяь политика уж вIашн хийрадоахаш яр.

Цу бIехача политико лийрхIар, общество кхы дIахо цу наькъагIа яхача хIалак хургхилар кхетадаьд тахан парте. Цудухьа, дIайолаяьй цо наьха сакхетам хувцара, общество эргаяккхара тIаерзаяь перестройка. Цо бокъоеннай советски наха, моллагIча къамах уж бале а, шоай дагардар, шоашта бакъахьа хетар гуччахьа дIаала, хьайийллай бокъонца йола демократи. Цхьабакъда, шин тайпара кхетае йиш йолаш яц из. Цiена демократи я мехка, советски халкъашта, цар барт тоабара, экономика дегIайоалаяра тIехьа волчо ювцар.

Цхьабакъда, укх тIеххьарча вай республике, дагадеххача хана, цу гIулакхa енна бокъо яле а ецe а митингаш я еш. Митингаш яьр аьнна дулхи даьттеи дукхагIа хургдац тикай тархеш тIа, тIабувхача гIирса тоалургдац вай. Воай вахар тоадалар дезаш вай дале, воашта тIадехка декхараш тешшаме кхоачаш а деш, болх бе, хьинаре къахьега деза. Вайна ховш ма дий, лочкъорца, базарца, тийшача балхаца Iоадаь рузкъа тIехьаленна тIехьенга кхаьчача цунах цунна беркат даргдоацилга.

Тахан вай Нохч-ГIалгIай республике дов-шов доацаш, къамаш вIашн барта долаш бах нах. Цо хьахьокх наьха сакхетам лакха хилар. Цудухьа вайцига бахача массе а къамах болча наха дIахозалда, аьнна, ала безам бар са: укх тIеххьарча хана митингашца чIоагIа хьакхашта даьннад вай, пайдана доацача дешашта хетаяь ца а еш, наха а Iаьдало а бакъъергйолаш, цига кхайкадеш дола дешаш кхоачашдулургдолаш мехкан нахан, тIехьаленна пайдана хургдолаш вIашагIтеха е еза митингаш, еча хана законо дIадеххача тайпара а еш. Iаьдало хьаенна цхьаккха бокъо а йоацаш, водарвоагIар, дер дайнар хьатIа а кхеташ, тоабаша митингаш елга геттара харц хIама да. Иштта уж йой, дикача, йоагIаш еча, бакъахьарча митингий сий доадергда даьсса хабараш дувцараша.

А. ПЛИЕВ,
РСФСР культура заслуженни болхло.

Наха дIадех

ДIадахача кIира хинна эггара йоккхагIйола, мехка вахаре гола тохаш хинна политически событеш айхха ювзаенна я КПСС ЦК мартовски Пленумаца. ХIана аьлча, дерригa халкъ бIарг тIера ца боаккхаш хьеж партена перестройка яра, из кердаяккхара процессашка. ХIаьта парте ший мугIараш, вахаро дIадехачунга хьежжа, кхотадарах, тоадарах, демократизацена шерра никъ хьабелларах, наха юкъе беча балха формаш а методаш а эргаяхарах дукхагIча даькъе тийша да КПСС хьалхленцеи цо кулгалдеши дIайоляьча революционни перестройкас толам баккхар.

Массанахьа шерра дIадоладеннад парте XXVIII съезда кийчо елга. Коммунисташа а парте боацараша а теркам тIабахийта ювц КПСС ЦК платформа проект. Боккха лоархIам болча цу документа тIа кIоаргга тохк парте тахан латта гIулакхаш, белгалду эггара ярагIа йола социально - экономически а политически а проблемаш къоастаяра наькъаш, хьахьокх вай общество кердаяккхара де дезараш.

Цу боккхача балха юстара латтац Нохч - ГIалгIай партийни организаци а. Масала, цIаккха а ца хиннача тайпара дукха фусамаш, соцкультбыта учреждениеш хьалъелерхI вайцига укх шера. Диагностически центрана дIаденнад парте обком чуйола доккхий цIенош, наха долча гIулакхa дIаеннай цар дачаш, хьал ца еш йитай экологена зе дергдола предприятеш, дукха кхьдола хIамаш ду. ХIаьта а республика социально-экономически а культурно-духовни а дегIайоалаеча Iалaьмате дукха проблемаш Iайнай. Уж махулла сихагIа къоастаяра, наьха вахар аттача даккхара, уж мел эшачунца Iалашбара дерригa низаш оарцагIаьхад коммунисташа а Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша а. Къаьстта теркам тIабахийтаб нах фусамашца, кхачан продукташа Iалашбара, унахцIено лораеча учреждeней болх тоабара а цар материальни база чIоагIъяра а, къахьегама ресурсех боагIача бесса пайда эцара, экономика а политически вахар а дувладенна лаьттача шерашка хьахиней кIоаргга овла хийцан кулгалдара командно - административни система йохаяра, демократена а гласноста а никъ хьабеллара.

Халахете а, уж чоалхане гIулакхаш цхьаболчарна хеттачен ловччеи бесса таханкхоана къоасталургдолаш дац. Царна эш ха, республика беррнгача къахьегамхоша пхьарсаш хьал а хьекха болх бар, кхоачамбоацараштa пIелгаш тIахьокхарах кхоачамбаь а ца Iеш, уж дIадахара, хIара предприяте, организаце, колхоза, совхоза экономика айяра хьадда наькъаш лехар, хIаране шийна ховр-могар хьадар. Долче, мел дукха митингаш ярах, мел дукха къамаьлаш дарах дукхагIа хургьяц наха саггота эша квартираш, школаш, больницаш. IотIакхетаргьяц цхьа килограмм дулх, цхьа литр шура, дикагIа хьувкъаргдац ялат. Из дерригa дIадаьлча, митингаша кхотадергдац вай, чIоагIбергбац вайна юкъера барт, вошал, мицкхала зирратал хIама дергдац геттара ира латта экологически хьал тоадара, нохчийн гIалгIайн исторе а культура а памятникаш лорадара, къаман духовни а нравственни а маьхаленаш дегIайоалая р а и чIоагIъяран. Тахан республика хьалхашка латта уж бехктокхаме а чоалхане а декхараш кхоачашдара эш хьадда гIулакхаш, дог лазаш а хIаман бала кхоачаш а вай массане къахьегар; моллагIча къамах из вале а, хьайна юхе вахачун - болх бечун сий дар, из лархIар, эздий доаца хIама хьайгара гуча ца далийтар, новкъостал эшачоа оарцагIвалар, къахетаме хилар.

Цхьабакъда, митингаш лаьгIлуш яц. Масала, Iаьдалаша цхьаккха бокъо енна йоацаше, митинг ю, яхаш парте обкома хьалхашка пин дийнахьа лаьттар. Х. Бисултанова тоаба, нахага лерттIа болх хьа а ца байташ. Фуд дувцар, фуд хьадехар? Дувцар да парте областной комитето керттера а лаьрхIа, хьогге кхоачашде оттадаьрех. ХIаьта хьадехар да цхьанна митинге де йиш йоацарг: кадрови дешаш къестаделга. Из деча хана бе-бе аьлдиташ, йоахараш арадоах, республика кулгалхоех тоам боаца къамаьлаш ду.

Самардийнахьа, Ленина цIерагIча майдан тIа хиннача Грозне къахьегамхой викалий, интеллигенце, формальни йоацача объединеней митинге къамаьлаш даьраша бала а кхоачаш дувцар енна санкци йоацаш Х. Бисултанова яьча митингаша республикера общественно - политически хьал, порядок телхаелгах, дукхха нах балха тIера а боахаш, экономикана зе делгах.

— Сага гIулакх дара, цун вахар тоадара тIаерзаяь лоархIаме социально - экономически программаш кхоачашъе йолаеннай парте областной комитет, — аьлар Социалистически Къахьегама Турпала Ш. Хаджиева. — Долче, вай массане декхар да парте обкома хьалхленца дIадоладаьр хьинаре къахьегарца хьаллацар, цхьа сахьат зехьа доа ца деш тIатеIIа болх бар. ХIаьта Х. Бисултанова а цун тоабас а кхоачамбу даьсса къамаьл дарах, гIалаташи динза дисараши белгалдахарах.

Митинге къамаьлаш даьча «Красный молот» объединене цехови парторганизаце секретара П. Зивилова, преподавателa Х. Магомаева, Грозненски биохимзавода директора Б. Дагаева, НГIАССР производственни кооперативий союза председателa С. Медуева, перестройкана гIо дара «Халкъа фронт» яхача формальни боацача боалама викала Л. Салигова, актера М. Дудаева, поэта З. Яндарбиева, кхычар а белгалдаькхьр, Х. Бисултанова а цунна тIехьабаьнна лелараша а арабаькхка никъ нийса боацилга, царна дукхагIа дага доаллар шоашта реклама яр долга, демократи а демагоги а, гласность а экстремизм а цаI доацилга, хабараша экономика айе, кхыдола социальни дешаш къоастаде, къамашта юкъера барт-цхьоагIо чIоагIъе йиш йоацилга, дукха боацача наьха хьашташ къаман хьашташта цар хьалха тувсилга, санкци йоацаш митинг е законо бокъо ца лулга, гIалгIай къаман автономех дола дош цхьан кога тIа даккха СССР Лакхехьарча Совета комисси йоагIача хана цар леладер геттара харцахьа хIама долга.

Грозне а республике а бахача наьха интернациональни цхьоагIо чIоагIъе, перестройка бехктокхаме декхараш кхоачашде, наггахьча регионе мара доаца Нохч-ГIалгIайченера дика общественно - политически хьал толхаде, къамашта юкъе цIур болла гIертараш юхатохара берригa къахьегамхой тIахьийхар митинге хиннараша. Цар тIайийцача резолюце тIа геттара харцахьа лоархI Iаьдало енна бокъо а йоацаш, яьча митингашка гулбеннараша леладаь экстремистски гIулакхаш, къамашта юкъера барт эгIабе гIерташ цар дийцараш.

КВАРТАЛА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

ШийтталагIча пятилетка тIеххьарча шера къаьстта дика къахьег Горячеводски буруув тохара балхий управлене бурувдеттараша. Республикерча УБР коллективашта юкъе укх шера яьржача яхье хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьабоагIа уж. Бурув тохара хьалхарча квартала задани укх шера 17-ча марта кхоачашъяьй цар. Хьалхарча квартале планагIа тоха дезаш хинна бурув 8100 метр йолча, цу денга кхачалехьа техад 8216 метр бурув. Ер бутт бовлехьа тIабоагIача апрель бетта чотагIа цар кхы а тоха лерхI бIаьш метраш.

Дог гIоздоахаш да УБР коллектива кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а. Ерригача календарни ханах пайда эцаш яр 89 процентага дIакхоачаяьй цо. Халача балхашта механизаци автоматизаци ярах, дикагIйола балха методаши прогрессивни технологии балха юкъекхувларах къахьегама овсарле лакхъяра паччахьалкхен план 17 процент тIехкхоачашъяьй УБР бурувдеттараша. Юкъера лаьрхIача хIара буровой станокаца бетта бурув тохара коммерчески сухала задани 40 процент тIехкхоачашъяьй цар.

Химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, бурув тохарга дIабода мах планагIа лаьрхIачул 2,2 процент лохбарах заданел тIех цхьа миллион совгIа сом пайда баьб УБР бурувдеттараша паччахьалкхенна.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, къаьстта дика къахьегарца белгальяьнна я Савельев Геннадий, Керимов Iаьла, Драворубов Алексей, Адмисиев Висит керте латтача буровой коллективаш. Цар цхьаккха сменa дIаяхийтац бурув тохара задани 130 процент кхоачаш ца еш.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

ЛаьрхIар кхоачашду

В. И. Ленина орден лелаеча «Грознефть» производственни объединенена чуйоагIача предприятешта юкъе яьржача яхье шийтталагIча пятилетка шерашка хадданза хьалха латташ хьайоагIачарех я «Грознефтегаз» яхача мехкдаьттагазови управлене коллектив. Цхьаккха шу дIадахийтадац цо паччахьалкхен план иеттел тIанйца декхараш а дикка тIехкхоачаш ца деш. Къаьстта беркате дIадоладаьд управлене болхлоша карара шу. Дерригача технико-экономически хьокхамий шин бетта задани кхоачашъярах ханал хьалха рапорт делар цар. ХIаьта шоай потребителашта газ лоаттаяра паччахьалкхен план 110,7 процент кхоачаш а яь, йоагIачул дукхагIа царга дIакхачийтай миллионаш кубически метраш газ. Стабильни доаца газови бензин даккхара задани 143,1 процент кхоачашъяьй цар. ПланагIа лаьрхIачул тIех даьккхад из итташ эзараш тоннаш. Арахецача продукцега дIабода мах оттабаьча боарамал 9,3 процент лохбир.

Мехкдаьттагазови управленерча цехий коллективех цхьаккха а яц укх шера шоаш тIайийца декхараш дикка тIеххоачаш ца деш. Царех я Сальников Владимир Иванович, Куликов Александр Сергеевич, Дзгоев Борис Владимирович, Семенюк Александр Ефремович керте латтача цехий коллективаш.

Халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкома решени

г. Грозне митингаш яра хьадда моттиг белгалъяра хьакъехьа

г. Грозне митингаш чакхъяхара даькъе дика хьалаш хьакхоллар духьа, хIаьта иштта, «СССР-е собранеш, митингаш, уличнн шествеш, демонстрацеш вIаштIехьяхарен чакхъяхарен порядках» дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ кулге а лувцаш халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкомо решени яьй:

1. В. И. Ленина цIерагIча майда тIен «Кавказ» яхача гостиницана гонахьарча территоре тIен митингаш ца яйта.

2. г. Грозне митингаш яра хьадда моттиг «Динамо» яха стадион белгалъяккха.

3. Грозненски городской радиотрансляционни узла начальник нов. В. П. Антоненко митингаш йолча хана организаторий заявкашка хьежжа звукоусилителашца къамаьлаш ду нах Iалашбе декхарийла ве.

4. г. Грознерча чурча гIулакхий районни отделий начальникашта нн. Б. С. Чернявскена, Н. И. Байкона, В. Т. Акулована, В. М. Тишковна дIатIадилла митинг йолча хана общественни порядок лораелга.

5. Транспорта, бувзама, административни органий отдела (н. Р. Т. Ахъядов). ГОПАП-ца (н. Т. Ошаев) цхьана митинга доакъошхой дIа-са кхувлара лаьрхIа пассажирски автотранспорт леларца дувзаденна дешаш сихха къестадайта.

6. Стадионера оборудовани лораярен порядок Iалашъярен бехктокхам митинга организатораштa дIатIа билла.

1990 ш., 22 март.
г. Грозный.

Бокъо йоацаш Грозне хинна митинг

Самардийнахьа, нах болх беш болча хана йолаш йола порядок толха а еш Грозне хилар санкци йоацаш Х. Бисултанов керте латтача формальни йоацача объединене гулъяь митинг.

БIаьш нах шоай гIулакхаш тIара баьхабар, цхьайолча предприятей, учреждeней, транспорта балха ритм толхаьй, производствана материальни зе даьд. Митинге общественни порядок лоаттаяра юкъеэзад милици низаш, из бахьан долаш города кхыча участкашка тIахьожам лоаттабелга мелдалийтад.

Даьсса хабараш дувцара формагIа митинге йийцай республика социально - экономически вахара проблемаш. Царех дукха яраш хIанз къоастаеш латт. Городе а республике а шерра хьалде доладаьд наха чуIе цIенош. Укх шера г. Грозне, масала хьалде лерхI соахкарчул диазза дукхагIа цIенош, хIаьта юрта — ялхазза дукхагIа. УпахцIено лораяра материальни база тоаеча цхьадола гIулакхаш чакхдаьхад: медицински учреждeнешта дIаеннай цхьайола административни зданеш. Тоалуш латт экологически хьал.

Шоашта ховшие а царех цхьаккха хIама хьоаха ца деш Х. Бисултанови цун оагIув хьаллоацараши гIертар республике латта гIулакхаш харцахьа кхетадайта. Хьадагалувцаш хIамаш дувцар, йоахараш а кхыйола инсинуацеш а ювцар.

Белгалдаккха доагIа митинге къамаьлаш даьраш цхьа барт болаш ца хиналга. Х. Бисултанова позицена раьза боацача дукхача наха йоахар, цо дувцар республикера общественно-политически хьал толхаде гIерташ да, перестройка декхараш кхоачашдара низаш вIашагIтохача гIо дергдолаш дац. Нах эгIазбигабар экстремистски тайпара къамашта юкъера гIулакхаш ирдара тIахьехаш цхьабараша деш хиннача къамаьлаша. ЦIогIарч деттар вокхар, ца доагIаш дола гIулакхаш ма лелaдайта, общественно - производствана даь зе хьатакхийта яхаш.

Паччахьалкхел хьалъяра, экономика, культура дегIайоалаяра дешаш митингашка цIогIарч а детташ къестадац, уж къестаду тIатеIIа, чIоагIа болх а беш, долаш долча законодательствага хьежжа наха къувлаш дола дерригa дешаш кхоачаш а деш.

СУРТА ТIА: укх шера 22 марта г. Грозне хиннача митинге.

И. ПЛИЕВА сурт.

Профсоюзаши вахари

ПЕРЕСТРОЙКА НАЬКЪАГIА

Тха интервью

Керттердар—болхлой хьашташ

ВЦСПС яхлагIча пленумо профсоюзни организацешкара дIадийхар шоашта ца доагIа гIулакхаш а дита, берригa теркам къахьегамхой хьашташ лорадара тIабохийтилга. Профсоюзаш администраце халхархо хулачара йовла еза, из ца дой болхлой царех бола тешам бовргба. Дагадохаргда вайна шахтерашa забастовка яр, профсоюзашa цар хьашташ тернал ца дар.

Советски профсоюзий цIех лета хIама да болхлой хьашташ лорадар. Цудухьа цар шоай болх овлангара эрга а боаккхаш, керттера никъ къахьегача сага хьашташ лорадар ба. Профсоюзаш чIоаггIа хьаштдолаш я производства гIулакхашца, шоашта могачогIа новкъостал а ду уж тоадалийтара.

Перестройка мишта хоалуш я проф-союзашка? МалагIа хувцамаш хул? МалагIа проблемаш латт царна хьалхашка? Шоай болхлой хьашташ кхоачашдара хьадда фу ду СССР 50 шу дизара цIера гIча завода профкомо? Цу а кхыдолча а дешашта жоп лу тха корреспондента профкома председатела А. П. МИНЬКОС.

— Iа нийса белгалдаьккхар болхлой хьашташи бокъонаши лораяра профсоюзаша бокъахьа никъ лаьца хилар. Миштай таханара проблемаш? Шоай болхлой хьашташ кхоачашдара хьадда фу ду профкомо? Кхоанара плакаш малагIаш я профкома?

— Уж деррига хаттараш нийса деш да. Царна дола жоп мадоаггIара хургда производства гIулакхашка хьежжа, уж дикагIа хилча профсоюзага йоккхагIа торо хул къахьегамхошта материальни стимулировани е. МалагIа влияни яьй СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода производствана мехка дIахьош йолча перестройкас?

Новкъа хете а, дика влияни яьяц (бакъда из цхьан юкъа мара хургдац аьнна хет сона). ХIаьта из эггара дикагIа хьахьокх балхах бухсоццаш хьахиначо. Пятилетка йолаеннача дённ таххаллца йолча хана дIа ца луш тхона тIайисай 13 миллион сома маьха продукци. Касталлашха цхьа къаьстта гIулакхаш ца дой, завод геттара вочa хьал тIа оттаргья. ХIаьта цхьан хана ший отрасле из предприяти республике а мехка а хьалхалаттарех яр.

Фу бахьан да иштта цун гIулакх талхара? Объективни бахьанаш а да — тишъеннай, юаеннай оборудовани, технологи эргайоаккхаш яц, кхыдараш а да. Бакъда царца кхоачашхулаш дац доагIаш дола жоп. Къьнара болхлой балхара дIа ца бовлаш биса боллаше а, къахьегамен производственни дисциплин чIоаггIа мелъеннай. Цунга хьежжа дукхагIа хиннаб прогульщикаш а. ХIаьта корта бохабу малараш менна балха тIа хилар хIара дийнахьара хIама а хинна дIаэттад. Бакъда, сона хетачогIа, цу тIехь эггара вогIадар да производства кулгалхошта из деррига а бе-башха ца хеташ хилар. Аз уйла ечогIа, из хьахиннад перестройка принципаш — демократии гласности нийса дIа ца йовзийтар, нийса ца яшхар бахьан долаш. Демократи давсса хабар дувцача яьккхай — давсса хабараш дувцаш балха сахьаташ доаду болхлоша — цехий мастерашцей начальникашцей цхьацца хIамаш къувс. Масала, цеха начальника хьадда йола распоряжени кхоачашъе езача метта, сенна ду из? ХIана деш да из? яха а кхыдола а хаттараш де болалу начальникага. Цхьаболча болхлоша, къаьстта болх бара тIерабоацараша иштта кхетаьй гласность.

ХIаьта коллективана хьалхашка латта проблемаш ювца эттача-м, уж дукха я, ди тIехьа дукхагIа а хул. Цунна бехке я застойни ха, хIана аьлча цу хана итташ шераш дIадахар административно-бюрократически аппарато социальни сфера дегIаухилга теркал ца деш.

Тхона хьалхашка латтача эггара ирагIъярех цхьа проблема я наха баха фусамаш ца тоъаш хилар. Квартирашта хIанз заводе аргIана латт 500 саг, хIаьта фусамашца болхлой Iалашбара хIара шера 100 квартира хилийта еза тха. ХIанз тхогара шера дIаккхоачар 20—30 квартира мара яц.

Цул кхы аттагIа проблема яц транспорт ца тоъаш хилар а. Тха завод города центра гаьна я. Цудухьа укхаза хьава а укхазара дIаваха а атта дац. Тха завода юхе гIолла ухаш я цхьоалагIча маршрута автобусаш. Дукха латта веза царга хьежаш. Дукхаза дийдац оаха транспортни управлене кулгалхошка транспорт хилийтар дехаш. Бакъда цох хьахулаш хIама дац.

Завода вокх оагIорахьа километр гаргга гаьна йолаш лел № 7 йола трамвай. Цун уйла йича дика кхетадеш да тха болхлошта хьабахка а цIабаха а мел хала да.

Иштта халонаш яле а, сона хетачогIа, завода коллектива 1990 шера лерттIа болх булургба, нагахьа санна цун социальни йоагIаш йола йоакхо йой. Цу тIа ерзаяь профкомо бIарчча программа оттаяьй коллективни договора тIа белгал я яьккха.

Лоацца из ювца хьожаргва со. Масала, цамогаш а ца хулаш бIарччача шера лерттIа болх баьча болхлочоа шера доагIача алапена 30 процент тIатох. Тха заводе хадданза 25 шера болх баьча маIача нахан 20 шера болх баьча кхалнахан шу чакхдаьлча кхы тIа шин бетта доагIа алапи лу. Дешадаха ха кхачанца долча берий учреждененшка дола болхлой бераштa тIера луча ахчах мукъабовлийтаб, иштта мукъабовлийтаб цар воспитателаш а дуача хIамах цар дала дезачох. Из деррига завода чотах луш да. ХIаьта Черноречье поселке тха болхлой квартирашка оттаьча телефонех доагIар а заводо ше дIатоккх.

ХIанз оаха Заводской райисполкомагара йийхай тхоай болхлошта коттеджеш хьалъе лаьттан 50 участок. ХIаьта шоашта цIеной деча наха шийгара транспорт лоаттаергйолаши гIишлон материалаш лургйолаши декхар тIанийцад заводо. Укх шера даь йисте а даьккха, болхлошта дIадала лерхI оаха 68 квартира хула цIа, 50 квартира йола цIа хьалде дола а дергда. Дукха хIама ду болхлой салоIа моттигаш тоаяра. Масала, Iаьржача форда тIа йолча тха салоIача базе водача сага луча путевках доаккхар 30 процент лохагIча маьхе да, цул совгIа цига дIавахарга а цIаварга а додар заводо шийгара лу.

Укх шера хургда аьнна хетача валютах тийша дукха хIама да тха, цунга дог а доах. Тха болхлошта хулийтаргья автомашинаш, холодильникаш, бос бола телевизораш, кога тIа бувхабу гIирс, барзкъаш.

Белгалдаьхараш деш хиларах дувца дукха дар. ВЦСПС VI-ча пленумо юххера тхога юхакхачийтар тха бокъонаш. Тха керттера декхар да болхлой класса йоакхо яр, цун хьашташ кхоачашдар, уж мамогга кхоачаш а дергда.

Маьхк—доллача хIаман корта

Грозненски № 5 йолча маьхк еча заводе, берригача мехка а санна, дIахьош я перестройка. Бакъда укхаза дукхагIа хоалуш я из. Хетаргахьа, из хиннад дукха ха йаццаш объединени эргаяккхар бахьан долаш, заводе дукха хIама хувцаденнад. Эггара хьалха укхаза кулгалхой кердабаьннаб: керда хержа ва директор, дукха ха йоаццаш херждар парторг а. ХIаьта шоллагIа бутт мара бац Арушанова Татьяна Сергеевна профкома председатель йола. Заводе из дика йовзаш а дика лоархIаш а я. Из хьинаре къахьегаш, долаш дар духхьала дIаоалаш а бакъдолчоа тIехьа йолаш а саг я. Хулаш йолча событей маIан довзаш а наха дагадар кIоаргга кхетадеш а я.

9 шу да из предприяти хьаяь. Из яьча юххье денз цига болх беш я Татьяна Сергеевна. Предприяте коллективе шийгара гIалат ца доалийтташ, общественни вахара юкъе дизза дакъа лоацаш хьайоагIа из. ХIаьта хIанз цунга деннар атта гIулакх дац — профкома председатела болх чоалхане а дукхача хIаман йоакхо е езаш а ба. Бакъда цунга хьалхагIа хиннар а бацар атта болх — из хиннай завода кхерамзлен техника инженер, халкъа тIахьожама группа председатель. Цига шийна тIадила гIулакх цо дизза кхоачашдар бахьан долаш завода болхлоша а кулгалхоша а хержа хила мег из профкома председателалла. Из гIулакх тIадилла цул дикагIа саг хетанзар тхона, йоах цар массане а цхьатарра.

Завода коллективерча нахах дукха дукхагIбараш кхалнах ба — 287 сагах 200. ХIаьта цу массанех а геттара дукха ба къона нах. Шиъ бригадах кхо бригада юрташкара баьхкача кхалнахах латт. Уж заводе хьа кхувл, дIа а буг лаьрхIа царна оттаьча автобусашца. Сарахьен бийсанен йолча сменашка болх беча наха мах боацаш даа хIама хулийт.

ХIанз, дукхагIа дола товараш бахача наха ца тоъача хана дефицитни товараш нийсса болхлошта дIахьожадара оттаяь комисси я, профкома, къахьегама коллектива совета, халкъа тIахьожама викалаш юкъе а болаш. Цо мабоаггIара лерттIа болх бу.

Профкоме хьачубаьхкача кхалнахах цхьанне аьлар: «Укх тIеххьарча хана паччахьалкхен маьхагIа кога тIа ювха хIама кхьчай тхога. Алхха из цаI а доккха гIулакх да».

Бакъда де дезаш кхы а дукха хIама да. Масала, юрта бахача кхалнаха даьттана мара талонаш лац уж бахача моттигe. «Кхалнаха нийса дIадех шоашта шекара а хIамаш юттача средствашта а талонаш лулга, укхаза, балха тIа», — йоах Т. С. Арушановас.

Заводе да салоIа цIа, йолаш я сауна а. Цу цIагIа я ловза истола тIара теннис, биллиард, ейта музыка.

Из деррига вIаштIехьдаьккхар а доаккхар а профком я. Цун активисташ дика бовзаш ба заводе. Уж ба экономист З. Суганова, слесарь Ж. Ахмадов, общежити коммендант К. Дубаева, кхыбараш а.

ВЦСПС V-ча пленума решенеш кхоачаш а еш, къахьегамхой хьашташ лора а деш, профкомо къахьегама коллектива советаца цхьана болх бу. Профкомаца цхьана къестаду оаха къахьегача къовсаме увтта дешаш, йоах къахьегама коллектива совета председатела Дорбазанов Саварбека, масала, укх тIехьарча пхе — ялх бетта алапех лаьца цхьадола дешаш къоастадаьд.

Предприяте эггара халагIчарех йола цхьа моттиг я брак яь продукци охьаш яр. Цига чIоагIа йIайха я, дома боал, алапи кIезига да. Цудухьа цигара нах балхара дIа а бувл. Цу тIа гIолла цига болх беча наьха бетта доагIIа алапи 200 сомага кхоачаш лакхде лаьрхIад. Балхара дIа ца воалийташ соцавир цу участкера опыт йола болхло В. Стройный.

Ремонтни балхаш деча заданеш кхоачашъеча слесара Ш. Арсемиковна 200 сом алапи оттадир. Промышленни пешкаш тIа болх беча наха алапи 30 процент лакхдир.

Дувца а сенна дувц из, йоах Саварбика, директор а херждар оаха парткомацеи профкомацеи барта а долаш. Цу балха тIа эггара дикагIа воагIаш лаьрхIар оаха № 4 йолча завода хьалха хинна керттера инженер Умалатов Магомед Ахмедович.

1989 шу чакхдоалаш М. А. Умалатов № 5 йолча маьхк еча завода директоралла хержар, «ялат доллача - дуача хIаман корта ба» оал вай. Хьаеш йола маьхк а кхыйола продукци а дикагIа хилийтара йоакхо еш ва директор завода ерритача коллективаца цхьана.

ТIехьа тIайоагIача хана маьхкал совгIа тайп-тайпара батонаш, сухараш, печенеш хьае лерхI заводе.

Кхачан программа тIа завода коллективана хьалхашка отта декхар а да. Болхлой кхачан продукцеца Iалашбара яь йисте йоалаш латт теплицаш, 2000 эзар коа тIара оалхазараш леладергдола птичник, шоай столови хьалъяра проектно-сметни документаци кийчдеш да. Общежите цхьадола дакъа квартирашта дIадала лаьрхIад. Бакъда фусамашца нах Iалашбелга атта гIулакх дац. ТарлучоагIа шийнизаца коллективо а кхоачашде деза из.

Перестройкас дIадех коллективо шийн декхараш кхоачашдарал совгIа, наха творчески къахьегара эша общества вахара хьал тоаделга а. Цу тIехь Грозненски № 5 йолча маьхкзавода коллективо хьалхара гIа баьккхаб аьнна хет сона.

И. НИКОЛАЕНКО,
журналист.

Кхалнаьха йоакхо е

Аз дена гIулакх шийна дай. зачул тIехьагIа, шоллагIча мебельни фабрика цхьоалагIча цеха мастера Х. Темирбулатова со хьожавир упаковщиний бригаде. Берригача упаковщинаша дакъа а лоацаш чIоагIа беэдме къамаьл хилар са царца. Цхьа дезая санна барт-цхьоагIо йолаш, шоайла чIоагIа тIера болаш уж хилар цу сахьате гучадаьлар сона. Иштта уж болландаь овсаре къахьег цар. хьаеш йола продукци дикен тIехдинен мара хилийтац. Бригаде къахьегаш мел бараш кхалнах ба. Цу цхьан моттиге 20—25 шера болх беш бола къахьегама ветераш ба уж. Царех ба А. Заирмева. С. Дадаева. З. Кураева, кхыбараш. Хьинаре иъа а хьегаш, башхадика производственни толамаш дахарах цкъа санна дукхаза а предприяте сийлен улга тIа баьхаб уж.

— Бакъдар аьлча, кагирхой болх беш дукха сацац тхо долча, — йоак упаковщица З. Кураевас, хIана аьлча, о ха беш бола болх халагIчарех ба, деррига балхаш кулг-ира деш да. ХIанз тха бригаде болх беш къона ши болхло я. Уж ба Н. Дутаева, Р. Темирсултанова. Тха коллектив барт-цхьоагIо йолаш а болхлой шоайла чIоагIа тIера болаш а хиларах тхох къаста ца могаш болх беш ба уж а.

Цхьайолча хана оахош бу болх, тхона тIалатта дукъ дега а дехе, дега бохам боал бригадерча кхалнаха. ВIашагIа дийхна дола шишша кресло кулгкара хьаккахьа дезаш да тхо, уж чIоагIа деза а да. Кхалнаха кулгашца тIахьерчаду кийчача продукцена каьхат, шпагат, упаковка яь дола креслаш тIадотта дезаш хул тхо. Механизаци яь балхаш вIалла а дац цехе.

Цехерча болхлошта лаьрхIа бытовой пемещенеш яц укхаза. Упаковка участкера ло боахача цехе дIачуяхьа лерхI поролон тедаш а из нисъеш а йола участок, яхаш дувц кладовщика В. Бисаевас. тIаккха упаковка участке дикка паргIатагIа хургья. Из гIулакх кича хана хургда оала даланзар цунга. Къахьегамеи салаIарен хьалаш чIоагIа во хиларах а дийцар цо.

Ха ца къовсаш. шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш ба цехера кхалнах. Моттийта а доацаш, из укхаза долаш дар да. «ДикагIа болх бой, вай дикагIа дахаргда» яхача левизагIа къа а хьегаш. Шоаш мийду алапеш дукхагIа хилийтара шоай низ кхоачаш ду кхалнаха, хIана аьлча, цао массане а цIагIа дезал ба. Цхьанне санна берригача кхалнаха дувц фабрика кулгалхоша, профкома шоай кIезига йоакхо еш хиларах.

Иштта кхалнах летаьаш, дувцаш дола кхоачамбоацараш дIадахара оаш деш дар фуд? — аьнна шийга даьча хаттара жоп а луш, цхьоалагIча цеха начальника А. Лорсанова аьлар:

— Хьалхашна увтта проблемаш къестаяра дукха халонаш нийслу, цхьабакъда, сай низ кхоачар ду аз хIара участка коллектива, хIара болхлочун лерттIа йоакхо а еш, цар болх аттача баккхара, къаьстта кхалнаьха болх. Цу чостамагIа де дезараш дукха да тхо долча, уж дерригаш а сухха даь чакхдоахалургдоацаш а дац. Цкъа цаI, тIаккха шоллагIдар а деш, къоастае лерхI оаха ерригa проблемаш.

Ховш махиллара, цеха мебельщиний коллектив хьинаре къахьегаш, декхарех лоархIаеш хьайоагIа. Укх шера хьалхарча шин бетта план дикка тIехкхоачашъяьй цо.

Н. МЕРЖОЕВ.

ХIАРАНЕХ ТИЙША ДА

Перестройко хьоабаь эргалоний мух баьнаб вай мехка. Во гIанаш гуш иллачара сомаьлча санна я вай общество — вахара демократегахьа хьалхара гIа баха доладеннад вай, дагардар гуччахьа дIадувца Iомалуш да. Вай Iомалу производственни социальни - общественни дешаш чу ца а увзадеш, бакъдар кхайла а ца кхухьаш, къестаде доагIача тайпара къестаде. Цу гIулакха йоккхий бокъонаш еннай къахьегама коллективах долча Законо.

ХIаьта цу бокъонех пайда мишта эц болхлочо ше, лаьрххIа цун гадаккха оттаьча профсоюзо, къахьегама коллектива Совето? Тха корреспондента цу хаттара ше жоп луш укх тайпара дийцар «Красный молот» яхача производственни объединене модельщик волча В. Свиткина, цехкома председатела заместитела.

— Пайда во эц. геттара во а кIезига а эц. Укх массехк шера сай са хьувзадечох лаьца дувца безам ба са. Цунца дувзаденна дагаух сона соахка декабрь бутт бовш тхоай объединене хинна профсоюзни конференци. Со делегат а волаш дакъа лоацаш вар цига. Цхьабакъда, белгалдоаккхаргла аз, е со а, е вож делегаташ а болхлоша хержа ца хинналга — ювлаенна лаьттача хана коллектив хIама бе-бешха ца хета Iомаялар дар из.

ТIаккха, болхлошта кхы бала боацилгах санхийнача администраце сихха шийна пайда нийцар цунах — тха делегацена юкъевера цеха начальник, парторг, цехкома председатель (хIанз цун когаметта — председатела заместитель), комсорг. Вешта аьлча, ше-шегIа профконференце делегаташ а хинна дIаэттар хьалха денз кIордаь йола цу «виъне паьрти».

ХIаьта дукхача шерашка Iоаьча опытах гуш ма дий цу «виъненн пхеннеи паьртена» юкъе дакъа лоацараш, дукхагIча даьккъе. болхлочунна хьашт дола хIамаш майра дIакхайкаде денал доацаш, шоай коллектива социальни хьашташ лораде ца ховш бола нах хилар.

Ай, администрацена духьала кулг айдергдий начальника? Айданне а айдергдац — из ше ма вий доале латтача бюрократически система хьинаре доакъошхо. ХIаьта цу «виъне паьртецара» членаш духьалбовргбий начальника? ДукхагIбараш бовргбац... «Общественни декхараш кхоачашдарах» шоашта хула лоадамбоаца пайда гIойленагIа хет царна кхы мел долчул. Цунах оал эггара эсалагIча кепера доастамал.

Цу тайпара масал цхьаькха а доаладе йиш йолаш ва со. 1988 шу чакхдоалаш собранеш хилар завода болхлой коллективашка 1989 шера де дезача балхий графиках-календарах лаьца. Тха модельни участке болхлоша голосовани яьчул тIехьагIа сопам бир: болх, администраце оттаьча графикагIа а ца беш, кердача графикагIа бе аьнна. Заводской конференце йохийта цехови делегаци я аьнна херждар цу «виъне паьрти». Кхы лоарзагIа даьнна хIама мичад укхаза аьнна хеталора — шоай коллективана хетачун а эшачун а гадаккха дезаш бар тха делегаташ. Из цун вIалла аьттехьа а хиннадацар! Тха «виъне паьрте» цхьатарра хьаллаьцай администраце снна предложени — гIулакх цу тIехь чакхдаьннад.

1990 шу доладалале хьалхагIа хиннача конференце балхах лаьца кхы цхьаькха цхьа масал а доаладергда аз. Цо хьахьокх, къахьегама коллектива Совето ший болх тесса лелабарах болхлошта мел доккха зе хул. Из чакхйоалача ханна оттадир укх шера къахьегамах аванс доацача системера мах теларах дола дош. Из дош цу тайпара оттадар, цкъа-дале, законагIа доацаш дар — из ден повестка тIа а латтацар, цехашкен подразделенешкен дийца а дацар.

ШоззлагI-дале, — из дош хIара красномолотовца чIоагIа хьашт долаш да — кегаденна латтача хIанзарча хьалашка аванс доацаш хилча къахьега вIаштIехьдоале а тамаш йолаш хала да болх беча сага. КIезига дена а дукха дена а хан-ханнахьа хьатIадоагIаш ахча ца хилча йиш яц дезалга. ХIаьта, юххера а, кхоззлагI-дале, со боъкъонца дог тийша ва бухгалтерски болхлой, къаьстта а, расчетни отдела болх аттача баккхар духьа мара конференце дувца из дош оттадаь ца хиларах: счетни балхаш шозза кIезиглу, хIаьта алапеш шоаш хиннача боараме дус. Царна хет из рационализаци я, хIаьта болхлочо бетта — шин бетта алапи дIанийцаладар аьнна — из хIама дац, до сатохаргда.

Боккъалдар аьлча-м, иштта моттиг нийсъелча вIалла шек а ца йоалаш болхлой гадаккха дезаш яр СТК. Цо из даьккхадац, геттара раьза а хинна хьаллаьцай администраце предложени. Цунца дувзаденна хаттар отт тIаккха: башха дукха ха йоаццаш вIашагIъелла из орган бокъонца йола къахьегама Совет я ала йиш йолаш хулий? Ай, из-м мичай болхлошца дагайоалаш, цар бала болаш.

Цудухьа, лерттIа дар дукха ха йоаццаш модельни участка болхлошца вIашагIкхийттача метте СТК-ана критика яьчул тIехьагIа завода директор, баламаш хьал а эза, йист ца хулаш IаттIа Iир. Цо кхыметтел хьагIертачарех бехк юха дIатIабаьккхар: из херждараш шоаш ма дий шо, цудухьа саг бехке вац шоана шоай вахара уйла оаш ца ярах. Шоай безам бале керда СТК хьахаржа.

Цхьабакъда, хоржамий система хIанз санна чоалхане йолча хана атта дулургдолаш хIама дац из орган хоржилга. Сога диллача, СТК деш дола хоржамаш кхаж тоссача массане а дакъа лоацаш де дезаргда. Иштта мара совцалургдац йоахараши аьлдиташи, хIаьта цу тайпара херждa Совет бокъонца йола болхлой орган хургья, администраце зурманча а йоацаш.

Уж санна долча хоржамашта дика масал хила йиш йолаш дар ши шу гаргга ха хьалхагIа керда директор хоржача хана даь хинна хоржамаш. Цу хана болхлой коллектив тийшаяр ший низахи таронехи, ший бокъонаш гучаялара, декхараш довзара. Цудухьа, гIалат а яланзар.

Се ер язъе волавеннача юххье аьлар аз, керда даьннача фево сомайоаккхаш латт вай общество. ТIаккха, хIанза-м сомайоала а ха я, пхи шу хьалхагIа ма йоланнайий перестройка. ДагIа гIулакх дац, къахетаме къонах а вена, цо вай деррига дешаш къоастадергда яхаш. Къахьегамхой социальни нийсхон аьттув бел-ен вай обществера моральнии материальнии вахар сихагIа тоалулгеи духхьал вайх воаех тийша да.

ДIаяздаьр
А. САДУЛАЕВ,
тха спецкорр.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБЛСОВПРОФА ПРЕЗИДИУМЕ

Облсовпрофа президиума заседане дийцар 1990 шера республика профсоюзни коллективай членаша туристически никъ барах дола дош. Из гIулакх мишта латт хьожаш белгалдаьккхар 1990 шера доазол дехьа туристически хьисапе нах бахар вIаштIехьдаккхара хьакъехьа 1989 шера 20 октябре ВЦСПС-ей «Интурист» яхача Ерригсоюзни агентстван цхьана долча письмо тIа оттадаьр кхоачашдара Нохч-ГIалгIай облсовпрофа президиумо Госкоминтуриста Грозненски агентстваца цхьана профсоюзий отраслеви обкомашка гIолла 1990 шера доазол дехьа журналистически хьисапе нах бахара план оттаьй. Цу соцам тIа белгалдаьккхад Югославе, Монголе, Кубе, хIаьта иштта капиталистически дегIадоагIачеи мехкашка болхаш бола нах профсоюзни комитеташка гIолла харжа беза, аьнна. Цул совгIа, профсоюзий отраслеви обкомашка доазол дехьа бахара вIашагIкхетача наьха группашта кулгалдергдола нах облсовпрофа президиумаца дага а боалаш коллегиальни харжа оттадаьд.

Из иштта оттадаь долла ше а, цхьана яь решенеш кхоачашъеча баь барт боха а бань, профсоюзий областной комитетаца барта а йоацаш г. Грозне Госкоминтуриста агентствас ше дешаш къестадеш халонаш айттай. Из бахьан долаш доазол дехьа бахийтара профсоюзий отраслеви обкомашка къоастабаь нах дукхагIча даьккъе туристически группашта юкъе а ца бохийташ резерве увттабу.

Турцеи Иорданеи бахийтара Госкоминтуриста агентствана кхы тIа енна наьха группа профсоюзни органашца барта а доацаш «паргIатта путевкаш а йохкаш» хIама дир. Из оттаяь правилаш толхаяр да.

Доазол дехьа болхача наьха группашта хьалха боаха нах облсовпрофаца дага а ца воалаш г. Грозне Госкоминтуриста агентства начальника Ю. С. Копылова ше къоаста а бу, дIа а бохийт.

Из бахьан долаш облсовпрофага тIахьожам лоатталац капиталистически дегIадоагIачеи мехкашка болхача наьха туристически группаш вIашагIтохара. Цу тIа гIолла дукха леткъ къахьегамхой.

Цудухьа къахьегамхой бокъонаши хьашташи лорадара, доазол дехьа болхача къахьегама коллективай члений туристически группаш вIашагIтохара болх тоабара, облсовпрофеи г. Грозне Госкоминтуриста агентстваи бизза барт бара облсовпрофо соцам бир:

доазол дехьа бохийтача наьха моттигаш оттаяьча порядкагIеи планагIеи хургйолаш дIахо йодача хана г. Грозне Госкоминтуриста агентствага болх байта;

Капиталистически дегIадоагIачеи мехкашка бохийтача наьха СССР Госкоминтуриста кхы тIа къоастаяь группаш цу мехкашка яхара йола путевкаш «паргIатта ца а йохийташ» духхьала профсоюзни органашка гIолла вIашагIтоха;

г. Грозне Госкоминтуриста агентствана тIадиллад барт бара капиталистически дегIадоагIачеи мехкашка болхача наьха группай тIеххьара спискаш облсовпрофе хьачуяла;

группашта хьалхабовла нах къоастабареи дIабахийтареи дош хьалхxе а облсовпрофаца барт а бaь мара ца къоастаде;

нагахьа санна оттадаьр Госкоминтуриста Грозненски агентства начальника Ю. С. Копылова толхадаь моттиг отте, къахьегама договор РСФСР КЗОТ-а 37 статьягIа дохадергхилар дIахайта.

Заседане дийцар кагирхой общежитеш тоаяра 1988—1989 шин шера оттаяь план кхоачашъяра дош. Болхлойи студентийи 90 общежитех дукхагIъяраш тоаяь хилар белгалдаьккхар. 48 зданена ремонт яьй, хIама дуа ялх моттиг, бытовой гIулакх дара йиъ пункт, «УнахцIено» яха шийтта цIаи спортивни майден хьайийллай.

Уж гIулакхаш эггара дикагIа кхоачашдаьд радиотехнически заводеи № 12 йолча профтехучилищаи общежитешка. Масала, радиотехнически завода общежите общественни хьисапе болх беш я дика библиотека, переплетни мастерски, фотокружок, дийна уголок, «Говза кулгаш» яха мастерски. Общежите бахача наха долаш да спортивнии берийи цIеной, теннис, мини-биллиард, магнитофон, проигрыватель, бос бола музыка, 17 телевизор, дукха газеташи журналаши.

Наха безаме дакъа лоац «Диалог» яха дискуссионни клуба юкъе. Цун членаша ювц къамашта юкъерча гIулакхий проблемаш, чIоагIъю къаман-культурни традицеш.

Цу тайпара йола клуб юлаш я № 12 йолча профтехучилища общежите а. Цига воспитателий, преподавателий кхоллама коллективо, администраце, профкомо, комсомольски комитето боккха болх бу дешархошта къахьегама, интернациональни, эстетически кхетам луш.

«Кагирхой общежите шин шера» оттаяь план дика кхоачашъярах радиотехнически заводеи № 12 йолча профтехучилищаи общежитешта хIаранена 2000 сом ахчеи ВЦСПС-а а ВЛКСМ ЦК-а а дипломаши елар.

Заседане оттадир кагирхой общежитешка дола кхоачамбоацараш дIадовхаш, цига жилищно-бытовой хьал овлангара тоадеш, хIара болхлой, студентий, дешархой общежите культурно-кхетама болх беш хила еза профсоюзий отраслеви обкомаш, предприятей, организацей, дешара заседаней профкомаш, комсомола комитеташ аьнна. Цу белгалдаьча гIулакхий деррига дешаш боахама организацешцеи халкъа депутатий Советий исполкомашцеи айхха барта а долаш къоастаде деза.»

Кагирхой общежитешкара вахара хьал тоадара долча гIулакхашта тIахьожам лоаттабе беза профсоюзий отраслеви обкомийи профкомийи председателаша, ВЛКСМ городскойи районнии комитетий секретараша, облсовпрофа жилищно-бытовойи кхетамеи балха, культураи спортеи отделаша, ВЛКСМ обкома дешархой, болхлой, студентий отделаша.

Заседане дийцар кхыдола дешаш а.

КПСС ЦК платформа проект ювцаш

Парте низи мелали

Хетаргахьа, дувца эшац тIеххьарча шерашка вай мехка, обществе, коммунистий парте чухь хьахиннача хьалах. Духовни а, материальни а кризисо мехка гIулакхаш телхаду. Ховш ма дий вай даьша, даь даьша из хьакхоллаш шоай дерригa вахар, низ дIабеннaлга.

Коммунистий политиках ца тешаро, царна Советий Iавдал даьккхача хьалхарча шерашка белгалбаьча наькъ тIа гIолла общества вахар вIаштIехьдаккха ца магаро КПСС позицеш цIенхаштта толхаявй. Могаргдий - хьогI цунна уж позицеш меттаоттае, дерригa гучадалийта кхоачамбоацараш дIадаха — хIаьта цунах тийша я коммунистий парте дIахора кхел.

Могаргдий - теш? Из шеко дуккхача парте члений дегашка я, сона хетаргахьа, уж нийса цу гIулакха дог лазаш, саготдеш ба. Хьажал шо гIулакхаш мишта латт. Вай вахара общество моллагIа сфера мара вай хьа ца эцарах массанахьа гуш да дукха кхоачамбоацараш, гучадалийтача гIалатех хьахинна зе. Цу тайпара хьал да экономика культуре, къамашта юкъерча гIулакхий сфере. Цул совгIа, партийни аппаратчикаша Советски халкъий вошалах, доттагIалах, социальни нийсхонах долча хозача къамаьлашца нах тешабеш, шоашта эхь ца хеташ вахарера еррига паргIатонаш хьакхоллар. ХIанз из деррига а гучадаьннад.

ХIаьта укхаза уйла е могаргдий - теш партена ший хьалха хинна позицеш меттаоттае, аьнна? Уж хаттараш дашха гIерт парте XXVIII съездага йолча КПСС ЦК платформа проект ювцача хана республикера партийни организацешка, производственни коллективашка.

ЧIоагIа теркам тIаозаш чакхъявлар «Терек» яхача Нохч - ГIалгIай мебельнодахчан хIамаш еча объединене партнома цу тема хетаяь хинна заседани. Из заседани сеца лаьттача шерашка чакхйоахаш хиннача партсобранешта тара яцар. Цун башхало латтар укхаза коммунистий цу хьакъехьа тайп-тайпара уйлаш хиларах, предложенеш теларах. Ишттa цига ира полемически къовсам хилар.

— Бакъдар аьлча, цу тайпарча боарам тIа тха собранеш наг-нагахьа мара хилац, — аьлар «Терек» ПМДО парткома секретара С. Д. Умалатовс, — укх заседанега тхо овлангара дика кийчденналар. Оаха эггара хьалха КПСС ЦК платформа проект ерригача филиалий партийни организацешка йийцаIр. Парте членаша енна предложенеш, ль йола поправкаш оаха дIалзъяьяр объединене парткома заседане ювцаргIйолаш. ХIаьта таханарча заседане хьахьеккхар цу балхах мел беркат даьлар. Платформа тIа поправкаши тIатохараши дарах йола предложенеш дукха яр. ХIанз парткома цу ерригача, предложенешта анализ е еза, царех лоархIамегIа яраш областной партийни организацешка, ЦК дIалургIйолаш.

Лакхе белгал ма даккхара КПСС ЦК платформа хьакъехьа дукха предложенеш еннай, тIатохараш даьд, хIаьта царех дукхагIъяраш парте цIаьхха нийсбеннача нахах IоцIенъяра тIаерзаяь яр. Майрра ала йиш я КПСС ЦК платформа парте радикальни эргалонаш яра, кхыча платформашта, группашта кортамукъале ялара тIехьа я, аьнна.

Цу объединене коммунисташа еннача предложенешта юкъе я яр предложени: **«КПСС вай берригача мехка цаI хила еза. Парте мугIарашка керда членаш дукхал алсамъяккхара ца а ийбеш, хIаьта цар политически, гIулакхацара, моральни оамалашка хьежжа ийбе. ХIаьта царна рекомендаци лучар бехктокхам айбе».**

ХIанз вай парте шийх халкъа тешам боллийтар духьа чIоагIа кхотаяла, ший мугIараш IоцIепде дезаш я. Цо Iаьдал бе долла ца а гIерташ парте парламентски хьисапе хувцамаш де деза. ТIаккха мара кIоаргачара кризисера арайоалалургъяц из.

Цига укх тайпара пункт юкъейоалае еза: **«Партийни а советски а органашта керте латтачар мел йола льготаш дIаяха!».** ХIанз ховш ма хиллара цу даькъе хувцамаш хулаш латт. Масала КПСС обкома керда здани республика унахцIено лораяра йолча Министерствана диагностически центр хьаяра дIаеннай. ЧIишке геттара воча помещенешка хиннача республикански берий тIехний - туберкулезни больницана хьаеннай цу юхе йола «бехктокхамерча партийни болхлой» дачаш. ХIаьта а вайна гуш да уж бехктокхамера партийни болхлой шоай принципаш тIара ца бовла гIерташ болга. Цар хIанз а тIехьа паргIатта дефицитни йола мебельни гарнитураш, кхыдола товараш ийду. ХIаьта мугIарера болхло уж эца гIерташ 10 шера аргIагIа латт.

Цу сеца лаьттача шерашкара шин тайпарча морала вай парти цу кризисага кхоачайир. Партийни чиновникас ше массарел лакхагIа лоархI, цо теркал яц мугIарера коммунисташ парте сий ца дожаде гIерташ лораеш йола нормаш.

Къамаьл чакхдоалаш цхьаькха цхьа хIама белгалдаккха безам бар са. «Терек» ПМДО коммунисташа КПСС ЦК платформа проект ювцаш шоашкара хьинар хьегойте а укхаза дукха кхоачамбоацараш хилар. Масала, цхьаь цхьан коммуниста хьоахайинзар КПСС-а мехка доал де бокъо луш хинна СССР Конституце тIара 6-гIеи 7-гIеи статьяш.

Цул совгIа, цига ер предложени елар: «Республика боарам тIа Лакхехьарча Совета председателеи КПСС обкома хьалхара секретареи декхараш цхьан саго кхоачашдолда» аьнна. Из, сона хетачох, чIоагIа зене предложени я. Бакъда, вай хIанз а демократе хьалашка даха Iомалуш да. ХIаьта а доазол дехьарча а вай а исторера вайна дика хов деррига доал цхьан бе доллара массаза диктатага а авторитарни режимага а дугилга.

С. АБДУЛОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ТIехьенашта цхьаккха ядерни бомба ма ютийла

«Ядерни герза деш дола тохкамаш дехкара тIехьара шерра кампани юха а гIоттае еза ха хьатIакхаьчай», — аьнна хет министра ЧАЗОВ Евгенена.

Тахан, политически уйла кердаялар бокъонца бакъдар а хинна дIаэттача хана, ядерни герзаш бокъонца дIадаха доладаьча хана (хIалакъяь дIаяьхай гаьна кхоссар юкъерен кIезигагIеи долаш йола СССР-ен США-и ядерни ракеташ), стратегически наступательни герзаш яхаш кIезигдара хьакъехьарча договора проект Женеве кийчъеш латтача хана, хIаьта йоккхагIйолча ядерни державай кулгалхоша ядерни тIом хила йиш йослаш бац, яхаш хьакхайкадеш латтача хана, цу хьалашка кхы мелдолчул халагIа да, шинна а цслушаре ядерни лелхамаш хIанз а хIана къувкъ наха дIахайта.

Керда долалуш СССР унахцIено лораяра министр Чазов Евгений кхайкар ший коллегашка — США унахцIено лораяреи социальни Iалашони секретарага Л. Салливанага, Великобритане унахцIено лораяра секретарага К. Кларкага, Французски Республика барта хилара, унахцIено лораяра, социальни Iалашон министрга ядерни тохкамаш сов чехка соцадайта оарцагIбовлара уж тIахьехаш. «Чакхдовллалца воай леррагIа дIагIоргда вай, — яздаьд советски министра, — ядерни тохкамаш, эшаш доацилга бакъдергда вай». Из дош а ийца шоай правительствашта тIагIолга а, хIаьта, цул совгIа, из дош къоастадар вай халкъий таханенеи кхоаненнеи мел лоархIаме да дунен беррига лораш тешабе хьожилга а могадир цо малхбузехьарча коллегашта.

Шин бетта совгIа хьежа вийзар жопашка. хIаьта догъэккхийташ цхьатара а дар уж. Англерча коллего, Лондона официальни соцам хьа а бовзийта, ядерни герзо укх тIеххьарча 40 шера Европе машар лоаттабара новкъостал даь хилари из гIулакх дIахо йодача хана а цо дергхилари» дага а дохийта, юххера а хьадда аьннад, хIанзарча хьалашка «лаьттанна кIалха деш дола тохкамаш массе [illegible] массанена а гIойле йолаш дац». Вашингтонерча коллего, ядерни тIема кхерама паргIата йолча маьршача обществага догдоахача советски министра хетар мадарра хьал а лоацаш, доагIаш дола жоп деннад предложенена: «Из дош са министерства бокъонашна доацаш арахьа да». Францера коллеге хIанз укх сахьата жоп луш вац, хIаьта а Е. Чазов йоазув деча истола тIа массехк цIов Iайнаб цун предложени хьаллоацаш дерригача дунен тIара лорий массе тайпарча организацешкара даьхкача письмой.

Кепайоазон кердадарий Агентства Е. Чазовгара дийхар шийга даьхкача письмой — коллегашкара - министрашкара даьхкача официальни дарий санна, ништта официальни доацарий а — маIан доашхилга.

— Евгений Иванович, мичара дагадеха хIама да — ядерни тохкамаш соцадара дешах — массаза а яхар мо паччахьалкхенашта е правительствашта керте латтараша къестадеш долча дешаех — йолча предложенеца унахцIено лораяра коллегашка-министрашка кхайкар?

— Со министр а хилалехьа, «Дунен тIара лораш ядерни тIема духьала ба» яхача болама юкъе дакъа лоацаш мара со ца хиннача хана (80-гIа шераш долалуча юххье дар из), профессорца Б. Лаунца цхьана тха дог тийшар, сихдаь ядерни герзаш хьаделга соцадара лоархIамегIарча хьалех цаI — из массе метте ядерни тохкамаш соцаделга хиларах. 1982 шера америкапашей вайн дакъа а лоацаш Москве телебаташ йолча хана эггара хьалха шерра оттадир ядерни лелхамаш соцаданза дарг ца хиларах дола дош. 1985 шера декабре, М. Горбачева тхо тIайийцача хана цIаькха а хьоахадир оаха из дош.

ХIанз сона хетачох, кхы тIа а чIоагIа гIоттаде деза из дош. Дунен халкъашта юкъера гIулакхаш бIарчча хьайийцача тоадаларгахьа лестадале а, уйлаш бокъонца кердаьйнаяле а, дунен тIара арсеналаш кIезиглуш яле а, вIалла а лоадама кIезиглац. Халкъий сатеде ца а гIерташ, оарц даха деза. Лор а цу цхьан ханна унахцIено лораяра министра а хетачун тIа дегIа да яз яздаь лакхе хьоахадаь письмо. Нагахьа санна оборона министр со хилча, из дош ца дувца а мегар аз, цхьабакъда, наьха унахцIенон уйлае езаш ва со.

— ЦIенача дег тIара-аьлча фу лаьрхIа вар Хьо, дика жоп доагIаргхиларах тешаш варий Хьо? Е алхха пропагандистски акци яр из?

— Сай коллегаша из дош шоай правительствашта хьалхашка отта мукъагIа дерг ма дий аьнна хеташ вар со. Из а ма дий чIогIа лоархIаме — дош оттаде хар, парламентарей, шеррача общественноста уйла хвалхашка этача проблемана тIаерзаяр. Цу тайпара дош оттадар ше — из сона хетар хиний Iац. наьха унахцIено лораелга тIадожадаь йолча министерствай декхар да.

— Ши бутт совгIа ха яьлар жоп да...

— Советски министра жоп луш хилча... уйлаяь хургья аьнна хет сона сай коллегаша.

— Цхьабакъда, чам боабеш да цар жоп. Министраш — официальни нах ма бий, цудухьа цар шоашкара жоп ца далар шоай правительствай официальни позици хьахьокхарах кхоачамбарца дувзаденна хургда. ТIаккха шошоашта хетар дувцаш къамаьл хиннадац Хьа царца цу деша хьакъехьа? Цар шоай дег чурадар, хIаранена шишийна хетар миштад?

— Сона сайнна уж бовзаш а аз чIоагIа лоархIаш а ба, шоай дагардар IотIадилла уж лоархIабаьбац аьнна хет сона. Аз сай позици дIа макхайкаьйий мехка чухьа. Н. Рыжковга правительстве письмо а дахьийта, ништта дерригача дуненна дIайовзийта аьнна, США-рча, Англерча, Францерча сай коллегашка письмо а дахьийта.

— ХIаьта Францера вIалла а мича денад жоп...

— Март бутт бовш визитаца Советски Союзе ва везаш ва французски министр, тIаккха цо жоп даларга догдоахаш ва со.

— Ядерни герз — из «машара фактор, юхакъувлара фактор» я, яхаш Малхбузено дувцар цхьа къайлагIа цун доагIаш къамаьл-м хетац хьона? Лора хетачунга диллача, халача лазаро организм тоаяра гIо ду яхилга бакъдар морг да-кх из а.

— Е хала цамогар хьоадеш дола бахьан дIадаккха дезаш хилара уйла ца а еш, иммунитет лакхъергья. Из-м белггала да а да кхетаде хала.

Американскии британскии коллегай жопех догъэккхар къаьстта тамаш яйташ да са послани дунен халкъашта юкъерча общественноста шерра дIаяйзачул тIехьагIа са позици хьаллоацаш мадарра аьлча дерригача дунен тIара Iалаьмате дукха письмош даьхка хилар теркалдича. Дуккхача мехкара лорий обществаш унахцIено лораяра йолча шоай ведомствашка кхайкай советски министра послани хьаллацара уж тIахьехаш...

Дуне цецдаьнна да. Переговораш яра, тешам кIоаргбара наькъагIа дIадоладенна — тIаккха цу цхьан ханна ядерни потенциал эргайоахаш тоаяр, толашагIа дола ядерни герз хьадар — из-м, белггала, да а да кхетаде хала. ВIаштIехьа доацача цу гIулакха уйла тIаерзаслга дар сона дийзар, цудухьа дика хет сона сай коллегаша, белггала аьлча США, Финлянде, Малхбузен Германе, дуккхача кхыча мехкий лораша се хьаллаьца. Еррига проблемаш къоастаяь яьннай аьнна, паргIата а даьнна Iоховша йиш йолаш дац хIанз. Арсеналашка ядерни бомбаш йолаш сана сатийнна Iе дагIац вай. Тхо, лораш, сатийнна Iе йиш йолаш дац юххейиса ядерни заряд хIалакьяь дIаьккхачул тIехьагIа мара.

Со дог тийша ва: ядерни герза духьала шерра общественно - политически кампани юха а гIоттае еза ха хьатIакхаьчай. Цу герза духьалара къовсам лаьгIбалар дунен тIа дика хувцамаш хиларца, — уйла кердаяларца. Ядерни запасаш белггаларча даькъе кIезигъярца дувзаденна да. ХIанз а дунен тIа-м дий из герз еррига лаьттан шар эккхийталла, цкъа эккхийта а ца Iеш. ДIахо даха деза, хьатIакхунча ноахалий уйла а еш. Царна тIехьаленна цхьаь цаI ядерни бомба юхейита ягIац вай.

Беседа яьр ва **Феликс ПЛАТЭ.** (АПН).

110 шу даьннад Варне яхача Андрина цIи йолча йоккхача сага. Из сов дукха яхара къайленах дола хаттар де эший-те? ДIабIарахьажал цун. Гуш да цун вахар дикачох дизза долга.

БТА—ТАСС сурт.

Шоай цIагIара гIулакхаш, дешар, балхаш дита тIемаи къахьегамхой бокъонаш телхаяраи духьал еча выступленешка дакъа лацара духьа улицашка арабаьннаб японски кхалнах. Японцаш хьинаре дакъа общественни а, политически а болх беча дуккхача обществашка, ассоциацешка, партешка. Японски социологаша яхачох Японера кхалнаха бокъонца эмансипаци яра гуш да.

СУРТА ТIА: «Лаьттан тIарча наьха машаре баха безам ба» аьнна яздаьд Токио хиннача антивоенни манифестаце доакъашхочун наькх тIа доалача плаката тIа.

Ю. БЕЛИНСКЕ сурт. (ТАСС).

ВАЙ САТУВСАМИЙ ХА

КхоалагIа бутт ба керда 1990 шу хьахинна. Шоана мишта хет хац сона, бакъда, со-м кердача эргалонашка сатувсаш ва. Эггара, хьалха — перестройка процесс кIоаргъяларгеи дIахояхаргеи.

Аз аьнначох цхьавар шеквала а тарлу, газет дешараша хетадала мег, шийга да къахьегаш воаллача болхлочун фу бала ба йоккхача политикаца. Дуккха а дукхагIболча наха санна, сона чIоагIа лов перестройкас толам баккхар. ХIаьта вай перестройка котъяккхара аз а са новкъосташа а мел могар ду. Цкъа-дале, къахьегама дисциплина хаддаиза чIоагIъю. Ховш ма дий, тIеххьарча шерашка вайга кхаьча демократии гласности даьсса хабараш дувцалгеи шийна мел ловр делгеи доацилга. ХIара болхлочо ший гIулакхаца дIахьокха деза перестройкана ше мутIахьа волга.

Лакхбеннаб тха водителий автотехникана, кхыча материальни рузкъана доал дара бола бехктокхам а. Тха автокомбинато тIеххоачашъяьй дIадахача шера план дерригача технико - экономически хьокхамашта, хIаьта тхачоа тара йолча предприятешта юкъе районе хьалхара моттиг а яьккхай.

Доккхал а деш цIераш яха лов сона тхоай хьалхалаттача водителий А. Мухина, А. Нальгиева, В. Кушнарева, А. Магомадова, М. Сурпиндаева. Царех хIаране бетта задани 20—30 процент тIеххоачашъю.

Къахьегарга хьежжа хул тха алапеш а. ТIеххьарча хана, къаьстта дIадахача шера тха алапеш лакхденнад. Из да тхона, къахьегаш болча наха, перестройко деннар.

Со къона вац, хIаьта а вахара дикагIдола дакъа дIаадац. Дика да а фу дар цига? Пхийттара а валале сай халиъаца юртах, мехках ваьккхар. Кхойтта шу даькхар цхьаккха бокъо йоацаш спецпереселенец волаш.

ХIаьта а ха дикагIвола лор а судахо а ва, оал. Лор ва — цо лазар, бала дIабоаккхандаь, судахо ва — цо деррига а ший метта дIаоттадендаь.

ДагадоагIий шоана, 1956 шера вай республика меттаоттаьчул тIехьагIа а вай, са хьамсара мехкахой, йизза бокъонаш а йолаш меттаоттадаь ца хилар. Духхьал перестройкас елар даим вайна дагаяьлла кортамукъале, меттаоттайир вай граждански бокъонаш, гуччахьа хьааьлар вай къаман тIаоттадаьча Iазапах.

Долче, хьакхаьчар дуккхача хана сатийса ха. Бакъдар хIана дувцац, хIанз а хала да вайна кхачан продукташ кхоачам хиллал яц, тикаш яьсса я. Теш со, ништта хург мичад массаза а. Сабари къахьегами — вай дезала Iалашон духьа, берригача вай мехкага низ болийтар духьа, вай цIена къахьегар— из я вай дерзадергбола моллаха.

Со се чIоагIа тешаш ва СССР халкъа депутатий шоллагIча Съезда соцамехи мехка экономика меттаоттаяра СССР Министрий Совето цу съезда хьалхашка енача программахи. Со цхьаькха а перестройка цхьан оагIонах тешаш ва — вай общества, вай дерригача вахара демократизаци кIоаргъяларгхиларах. Дог делалу РСФСР Лакхехьарча Совете, Нохч - ГIалгIай АССР, моттигерча Советашка март бетта хургдолча хоржамашта вай кийчлуш дайча.

Бакъда, цхьа уйла я са саготдеш. Цхьаболча наха перестройкас ена демократизаци фуннагIа дича а мегаргдолаш санна кхетаю, сов дукха ду даьсса къамаьлаш. Цудухьа вай массане а къовсам лоаттабе беза цу хIамашца, балха тIа дисциплина чIоагIъе еза, нийсхо йолаши цIенеи даха деза.

Дуккхача дикачунга сатувса ха... Вай вахар тоалургхиларах сона догдоахилга ю тIадоагIача шера хургйолча КПСС XXVIII съездо а. Тийша ва, коммунистий форумо вай перестройкана керда лостам лургхиларах.

...ХIанз хьатIадера-кх ер 1990 шу, вай сатувсамий шу. Керда къахьегама толамаш, ираз хилда шун укх кердача шера, са хьамсара мехкахой.

Х. ЯНДИЕВ,
Грозненски автокомбината контейнеровоза водитель, къахьегама ветеран.

И. ПЛИЕВА сурт.

Кабульски бIаьстен хала юхьиг

Кабула юххерча лакхача гув тIа Надир Шаха мавзолейна лалла доккхий кашмаш да. 7 марта массехк керда каш тIакхийттад укхаза. Царех цхьанне чу дIавеллав Мухьаммад Шариф, Кабульски гарнизона штаба начальника заместитель хиннар, венначул тIехьагIа инарал-лейтенанта цIи тилла вола полковник.

Городерча маьждиташка ламазаш ду цунна. Цига керттера дакъа лоацараш — военни форма ювхаш бола нах. 6-чеи 7-чеи марта Кабуле хатараш хиннача хана боабаьча доттагIашта тIеххьара декхар дIалуш ба уж. Герзашцарча низий салтий мел боабаьб хIанз а хьакхайдаьдац, цхьабакъда, хьалхагIа боабаьб аьнна хьакхайкабаь хиннача граждански наха 70 саг кхы а IотIа-м кхийттав. РА МИД-а пресс-центре хиннача брифинге дийцачох, ужжал декъий кодарадаьд Пуштунистана майдана гонахьарча йохаяьча зданешта, радиои телевиденеи зданена, Бала-Хисар яхача крепоста кIалхара.

Аз хьоахадаь кашмаш духхьал цу крепоста нийсса сехьа да. БIаьстан юхьерча михо теркаеш ягIа боарзаш тIа егIа цIе революционни баьццара исламски байрахкаш. Укхаза дIабехка боахкача наха къоабалдеш хинна уж бесаш — цхьана тардаро къаьгга хьахьокх тайп-тайпара идеяш цхьана яхара йола таро. Афганистанера чоалхане проблемаш цIур юкъебехкаш къестайита йиш ца хилар.

Цу кашмашка хила вийзав са аьттув ца боалаш тIемэ низаца Iаьдал дIадаккха гIортале массехк ди хьалхагIа. Дукха къамаьл хилар са шин зIамигача сагаца — воIацеи веший воIацеи — цхьана хьан каша гонахьа аьшках карт еш ваьллача къавеннана аьшкпхьараца Мухьаммад Омараца. Цецваьккхар укхаза дIавелла воаллача кIаьнка хано — 13 шу. Аьшкпхьаро дийцачох, укх Iай вийнавар из «машаре йоацача» оппозице тIема отрядаша афгански столицана деттача герзаша теха реактивни цхьа пхо кхийтта. ЧIоагIа гIайгIане да, йоахар Мухьаммад Омара, хIара денна каш тIа йоагIача нанна бIарахьежаш. Укхаза дIавелла воалла кIаьнк цун цаI мара воаца воI хиннав. Боарза юхе Iо а хайна, мухь бетташ елхаш ягIаш дукха ха йоаккх кхалсаго.

Укх деношка юха а бала бессар тIемо гIелъяьча Кабуле бахача наьха дуккхача цIеношка. Духьала летарий авиаце чIоагIа йохаяьй зданеш. Царех эггара йоккхагIъяраш — Кабула юкъе, президенетски дворец йолча оагIорахьа. 7 марта Iуйрийна, чуйийттача бомбай лераш гуш хиннача хана, журналистий группаца цхьана Пуштунистана майдан тIа кхача вIаштIехьдаьлар са. Зданена юххе боккха кIоаг баьннабар. Афганистане болх беш яьккхача шу гарггача хана цу тайпара боккха кIоаг цIаккха а бIаргабайнабацар сона е Кабуле а, е Джалалабаде а, кхыметтел е Хосте а.

Майдан тIа ха деш лаьттача массехк салтечоа дIатIаяхар ханна къона йоаца кхалсаг. Юхьа тIара кхоллар кIеззига юха а тесса, царга цхьа хIамаш хетташ тоъал дукха ха яьккхар цо.

— ВоI лохаш я из, — духтIаваьккхар со чурча гIулакхий министерства капитана Султан Азиза. — Селхан уккхаза дворец лораеш лаьттав из, йоахар. Вахед яхаш ва. ХIанз из мичахьа ва хац кхалсага. Дукха цIий Iодахийтад, кхы а дукхагIа да хIанз бIаргех Iоуха хий...

Городе мел гIирсаш дохадаьд хьахьокхаш йола укх тайпара цифраш йоалайир Афганистана МИД-а пресс-центре хиннача брифинге. Лоадама хIама ца юсаш бокъонца йохаяь дIаяьккхай йиъ рынок, ийс ресторан, паччахьалкхен учрежденей 18 здани, 282 дукан, нах чубаха 230 цIа. КIезиг-дукха йохаяь зданеш-м кхыметтел цхьанне а лархIац. Города центре хIанз а лаха хала да кизгаш бIарчча дола нораш дагIа цIеноеш.

Цхьабакъда, къаьстта чIоагIа йохаяьй, кхетадеш мадарра, ши здани, хIаьта нийсагIа аьлча, улица Дар-уль-Аман Iокхоалучча ягIа оборона министерстван цун керттерча политически управленей дворецаш.

Кабулерча советски Iилман культураи ЦIен болхлошца цхьана кхоана 7-гIа март да яхаш тховсара уж ши дворец ягIача эттача тIемга хьежаш дар тхо ДСНК здане эггара тIерча этажа корах ара. Еттача автоматий лелхача пхорчий сердалонаша йоардар боадо. Лелха а лелхаш, двореций оагIорахьа дIаухар снарядаш. ТеIIа ювлар гаубицаш. КIуран Iаьржа пордув кхоллаеннаяр района тIагIолла, хIаьта цул тIехьагIа дукха ха ялалехьа цунна юкъера къоастаюлургйолаш хIама яцар пхеннахьа яьнна йоккхий цIераш мара.

Массехк эккхам хилар тхо чудолчу цIеношта юххе. Цхьа снаряд цIена гонахьарча картал тIех а яха, ДСНК тIехьашкахьарча пена гаьна йоаццаш, «Баррикат» яхача кинотеатра лалла ийккхар. ШоллагIъяр духхьал тха коаюккъе, фонтана уллув кхийтар. ТIехьагIа гучадаьлар, тIох етта хиннача сомача лардах чакх а яьнна, насосни станци цо парх аьнна йохаяь дIаяхийта хилар. Зе ца кхеташ йисанзар советски посольство а. Пхи снаряд чукхийтар цига, дукхагIъяраш танкови а йолаш.

Кабулерча кхыча мехкий дукхагIболча журналисташта дагадоалла керттера хаттар — делкъийна хIама дуа ха хиннача хана, цига баха нах тикашка аха болабеннача ханна, сел чIоагIа столицана дов чуданза даргдоацаш, горола юккъе эггара нах дукхагIа кхотабенна бахача кварталашта бомбаш чуеттанза яргйоацаш фу тIакхаьча хиннад тийша болх лелаберашта. Цхьайола бомбаш, пресс - конференци аьннача тайпара, ах тонна еза яр. Цу хаттара дала цхьа жоп да пресс-центра болхлой. Кулгаш дIа-хьа а дахийта, гIайгIане йоах цар: «Экстремисташ...».

Тахан Кабулера вахар метта доагIаш латт. Дукха автомобилаш араяьннай улицашка, цу даькъе зизашца ега, замелгIа ухараш а. Болх беш я дуканаш, рынкаш, кинотеатраш. Сийрда хьеж малх, тIехь-тIехьа къагаш латт сийна сигале, бIаьсти йоалаш латтилга хьа я хьонхаш. Афганистана мишта хургья из? «ТIемий керда сезон» хургья е машара переговораш ю ха хургья? ТIема низаца Iаьдал дIадаккха гIертар каглаьчул тIехьагIа дукха ха ялале Кабуле хиннача пресс-конференце президента Наджибуллас маалара, къамаш машара политика, селлара тийша балхаш моастагIаша леладешше а, хьалхашкахьа йодаш я. Тахан мехкара тIехь-тIехьа дукхагIбараш кхетадеш боагIа, цул дикагIа политика цунна нийсса хьаоттае кхы цхьаькха йоацилга, цудухьа, цунна духьала латтар тIом дIахо лоаттабара, саготонаш тIакхоачаяра, цIий Iенадара тIехьа хилара нийсса долга.

Духхьал из бахьан долаш дицлургдац сона Кабула юхерча кашмашка аьшкпхьаро Мухьаммад Омара сайга аьнна дешаш:

— ЦаI мара воацача воIах яьннача нанас бIаргех легадеча хиней Iувшача балийней бехказло ергйолаш цхьаккха хIама дац, бехказло хургьяц къизалан хIанз а цIий Iенадаран. Духхьал из бахьан долаш хьаллоац тахан халкъо Кабульски правительство. Къаман барт тоабара цо лелаеча политика хIанз а дукха ба моастагIий. Цхьабакъда, цу наькъо мара тахан тешшаме соца-м бергбац тIом...

Андрей ПРАВОВ,
АПН соб. корр.

Кабул.

Керда стихаш

УГУРЧИЕВ АЗМАТ-ГИРИ

ЮРТА ВА САТУВСАШ

Со массаз хул юрта ва сатувсаш,
БIаргаго се вовза, веза нах.
Iуйрен сецца гIетташ аравуьлаш
Латта хьежаш, хьал мишта кхет малх.
Со массаз хул юрта ва сатувсаш,
Укхаз мара цIаккха сатуц са,
Уж сай бера ханаш дагалуьцаш,
ГIанахь «кокай» бер чу ихан со.
Со массаз хул юртага сатувсаш,
Городера вахар деце а во.
Бакъда, дог дац городаца дIаувш
Вуьжаш, гIотташ юртаца ва со.
Каста-каста духьал йоагIа сона
Уьзарвоахаш иха Шолжа юхь.
Эгтар хьалха хьаста керте, хьона
Се тIаьена сайре дагаух.
Бицлац цIаккха, кIай можамаш хийца,
ПхьегIа йизза баьгIа къонахий.
Къостой хьастар шийла, шовда ийца
Бай ког лувзаш иха мехкарий.
Хоза хулар аьхки Шолжа атагIа
ЦIеноы хьалде бийда кирпишк еш.
Массехк тайпа шоайла кхийте вIашагIа,
Дакъалдацар хийла, белхий беш.
Са халкъ кхойтта шера бала лайна
Юха цIенгахь дийрза ха из яр.
Нах цу хана — аргда хетар сайна,
Шоайла дукхагI вIаши тIера бар.
Цхьана этте цIеною цар хьалдоттар,
ТIаккха цхьана сихха туьлар тхов.
Балхаш даьлча доккха ловзар оттар,
Доаца бахьан лехащ дицар дов.
Со массаз хул юрта ва сатувсаш,
Бе безаш бар бац са бIаьха никъ.
Вахаро ший цхьацца хьалха тувсаш,
ТIехьавоахаш цхьацца юкъе экх.
Со массаз хул юрта ва сатувсаш,
БIаргаго се вовза, веза нах.
Iуйран сецца гIетташ аравуьлаш
Латта хьежаш, хьал мишта кхет малх.

ИШТТА ВА ИЗ

Вахаш ва из Iаьлий-Юрта,
Ше дог-цIена са новкъост.
Лоа мо кIай ба Мусай корта,
Хийла цунна дайна хург-д.
Массарел а зIамагI хиле,
Хьовз из, киса кховдийтац.
Нагахь Муса уллув вале
Халаш, сагот шун дургдац.
Цо ешаргья керда байташ,
Массехк дувцар дешаргда,
Пхийттарваьнна ше хетийташ,
Эздий халхар цо дергда.
Нагахь Iа эш аьнна, оале
Ший дог хьона хьалургда.
Кхерам бесса моттиг хуле
Уллуваьнна оттаргва.
Вахар аттачарех диа
Из ва аьлча, бакъхургдац.
ИIохьаь коартол хийла йна
Из вац аьлча, нийса дац.
Казахстана аренашка
Цхьалха ювхаш боза кoч.
Ихав хийла из канашка
Къиза моцал ена кач.
Маьчех когаш арабаьнна,
Лайла гIолла баьб цо никъ.
Вахара талгIешта духьалваьнна
Де дийзад цун дукхаз ник.
Халонашта духьал вувлаш,
Москве деша из кхаьчав.
ТIеххьар кепиг декха волаш,
Хийла пхьераз Iовижав.
Ше вахача, ше ваьнача
Бакъдар мара дийцадац.
Цудухь вай мадарра, аьлча,
Цхьаболчарна вийзавац.
Селхан бIагIар цунна хьийжар,
Тахан еха ва ший йиш.
Перестройка никъ хьабийллар,
Чакхьаргьац хIанз харцонаш.
Муса! Аз кад айбу тахан,
Аз хьа хьамар дIамол ер.
Ма ираз да Албошнаькъан
Хьо санна воI цар хьалкхер!

Дикача нахах

ЦАР СИЙ ДУ

Укх сурта тIа шоана гуш бола кхалнах (аьрдехьа аьттехьа, Л. Накостоева, Р. Евлоева) болх беш ба Орджоникидзевски № 3 йолча юкъерча школе. Накостоева Люба — столове кулгалхо, Евлоева Роза — повар. Шинне а йистеькккхай Грозненски торгови училище. Школе балха бахкалехьа, кхыча организацешка повараш хиннаб уж. Дика хов царна буа кхача кийчбе, цудухьа царна раьза ба школера хьехархой, бераш а кхыбараш а. ВорхI шу даьннад цар школьни столове болх бу. Берашта эша кхача хул столове: чай, коржикаш, фуаш, печенеш, чIаьпилгаш, кхыдараш а.

Школьни столове массаза а цIена хул, Iомадаьд цар бераш цIено хургйолаш, кхачан кхом бергболаш. Маькха цхьа чIегилг Iоккхосац дешархоща. Гуччахьа хьалтеха я кхачан продуктай кхом бара бокъонаш, хов дешархошта уж кхоачашъе езалга.

Болх дика барах царна тийннай сийлен грамоташ, ахчан премеш, кхыдола совгIаташ а.

СУРТА ТIА: Л. Накостоеван Р. Евлоеван.

Т. ХАШИЕВ.

Музыкаца безам бараш дукха бале а...

Сага духовни вахар, дуне хозагIа ду музыко. Цудухьа вай массавар оарцагIа а ваьнна боаггIача тайпара теркам тIа а бахийта махулла музыка езаялийта еза берашта. Цхьабакъда, республикерча районашка музыкальни школашта еш йола тарко хано дIадехаращца нийсса яц. Масала, Сунженски районера музыкальни школа культура ЦIагIа я. ХIаьта белгалдаккха деза цу культура ЦIагIа музыкальни школа я йоацаш кхы а художественни школа, берийн кхийнарийн библиотека, ЗАГС, книжкаш цхьалхадахара отдел, игротека, халхара кружок дIахьош йола помещени я, дика хьежача кхы дIахо а корайоагIаргья укхаза цхьацдайола кружонаш дIакхухьаш йола помещенеш а.

Цу массанеаш а цхьанне шоллагIчоа новкъарле ю.

Ишттача хьале музыкальни школе дешаш 115 дешархо ва. Царна юкъе 70 процентага кхаччалца нохчийн гIалгIайн бераш да.

Музыкальни школа директор волча Абдулкадыров ХIарона аьлар — дукха бераш а долаш кхы Iа яха дика таронаш а йоацаш долча дезалий бераш да тха школе мах а телаш дешаш, сона чIоагIа дика хет даьша-ноаноша музыкагIа хьабоала пайда кхетабеш хилар. ХIаьта белгалдаккха деза цхьаькха а, вайнаьха бераша цIенхаштта уйла тIа а йохийташ музыка Iомаеш хилар.

ХIарона аьнна дешаш бакъдеш яр музыкальни школа шоллагIча классе деша ягIача Бокова Хадижата кIоаргга уйла тIа а яхийта пианинаца яьккха йиш. Хоалуш дар, Хадижат гонахьа мел дар диц а денна кхыча дунен тIа ше кхаьчача санна хеталуш йолга.

Иштта музыках дика кхеташ, къаьстта а классически музыка езаш да цига деша дагIа вайнаьха бераш.

Кхетаде хала дац, йоаггIача тайпара цар йоакхо еш, музыкальни инструменташца уж Iалаш а деш дIахо берашка дешийтача мел чIоагIа пайда баргбар кхувш йоагIача тIехьенна, эстетически хьакъехьа кхетам балара.

Бакъда, Сунженски районa Орджоникидзевски музыкальни школера хьал музыка Iомаяра, вай хьалха маллара, доаггIача тайпара дац. Йолаш йола музыкальни инструменташ тиша я. ХIаьта цIена яраш эца таро а яц.

Укхаза белгалдаккха доагIа станице дукха бераш музыкальни школе деша даха, музыка Iомае безам болаш хилар. Помещени кхоачам боацаш, готта хилар бахьан долаш уж музыках хьегача дусаш да. ХIаьта, вайна ховш ма хиллара, сага духовни культура лакхьяра кIезига моттиг дIалацац музыкас. Цу гIулакха уйла е йоагIа моттигерча кулгалхоша.

Т. МАЛЬСАГОВА.

НГIАССР МВД

Шоаех хьалха бехк баьккха болаше а юха а 22 марта г. Грозне КПСС обкома зданена хьалхашка санкционированни йоаца митинг чакхъяьккхар «Нохч - ГIалгIайчен халкъа фронта» юкъебоагIача наха.

Цига а хьалхарча митинге санна демагогически лозунгаш кхайкадора.

Iаьдала викалаша массехказа санкционированни йоаца митинг соцаелга дийхача из теркал ца а деш, митинга организатораша гIожа телхайора законагIа оттаяь йола митингашни собранеши чакхъяхара порядок.

Цул совгIа, цхьайолча выступленешка республикерча къамашта юкъера гIулакхаш чIоагIдара, лоархIамегIйола социально-экономически проблемаш къоастаяра духьа беррига нах шоайла кхотабара гIо деш йоаца уйлаш хьалхайоахар.

Санкционированни йоаца митинг чакхъяккхарца закон толхадаь, чурча гIулакхий органий нийса доагIаш дола дIадехараш кхоачаш ца даь бола цу митинга организатарех цхьабола нах административни бехктокхаме озаргба.

НГIАССР МВД-с дIахойт санкционированни йоаца митингаш, собранеш, шествеш, демонстрацеш вIаштIехьяхараш, цига дакъа лаьцараш административни правонарушенех долча РСФСР Кодекса 166[1]-ча статьяга хьежжа штрафа хьисапе эзар сом доаккхаш е, 15 дийнахьи-буси чувалла ха тохаш, е шин беттага кхачалца исправигучадалийта сог уголовни бехктокхаме оз. Административни взыскани яьчул тIехьагIа шийгара цу тайпара гIулакх гучадалийта саг уголовни бехктокхаме оза бокъо лу, ялх беттага кхаччалца чувалла ха а тохаш (РСФСР УК 200[1] статья).

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 24 МАРТ

С. М. Кирова цIергIа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш.

В. И. Ленина цIергIа ДК. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хIамаш яра курсаш. 12.00 «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00 Халкъа драматически театр. 17.00 Берий гитаристий кружок. 18.00 Балетни студи. 19.00 «ХIанзарча ашарий мукъам» яха дискотека.

Н. К. Крупскаяй цIергIа ДК. 11.00 Технически кхоллама кружок. 12.00 Берий книжкай кIира хьаделлар. «Они мои любимые» яха утренник. Кукольни театра спектакль. «Ашараш лакхара урок». 14.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 15.00 Машинкаца художественни догамаш дара курсаш. 18.00 «УнахцIено» яха клуб.

С. М. Кирова цIергIа ДК. 9.00 «Кружевница» яха клуб. 10.00 «Сона сурташ дахка хов!» яха конкурс. 10.00 Игротека. 11.00 «ТIоараска бургац» яха клуб. 14.00 «Лидер» яха спортклуб.

Химикий ДК. 17.00 «Весенние мелодии» дIалокх духови оркестро. 18.00 Камерни хор. 18.00 «СелаIад» яха халкъа халхара ансамбль. 19.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон болхлой ЦIа. 9.00 «Кулга говзал» яха клуб. 12.00 Безаме школа. «Искусство общения» яха беседа. 13.00 «Маски» яха берий театр. М. Жванецкий «Кочегаров». 16.00 «Гитарацарча ловзарий искусство» яха беседа - концерт. 17.00 Сакъердаме вIашагIкхетарий клуб. «В союзе звуков, чувств и дум» яха музыкально - литературни сайре.

«Красный молот» завода ДК. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Ура! Тха каникулаш я!» 15.00 «Тха беш» яха клуб. 17.00 Iарбий меттала къамаьл де Iомалу вай.

Пролетбата цIергIа ДК. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. 15.00 «Лики» яха искусство дукхаезарий клуб.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар.

КИМ цIергIа клуб. 16.00 Правоохранительни органий болхлоща вIашагIкхетар.

«Оргтехника» объединене ДК. 12.00 Игротека. 13.00 Кагирхой цIей.

М. Горьке цIергIа ДК. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 Макраме дукхаезараш хьех оаха. 13.00 «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 9.00, 16.00 «Каратист» яха клуб. 11.00 «Топотушки» яха халхара коллектив. 17.00 Гитаристий ансамбло хьех шо.

В. Маяковске цIергIа клуб. 15.00 «Солнышко» яха клуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

«Садко» бассейн. 17.30 «Икар» яха инвалидий спортивно - унахцIенон клуб.

С. Орджоникидзе цIергIа стадион. 9.00 Горсовета ДФСО профсоюза футболах йола Iан хьалхле. 10.00 «Рекинг» яха спортклуб. ГТО многоборье.

КIИРАНДИ, 25 МАРТ

С. М. Кирова цIергIа парк. 6.00 «Энтузиас» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш.

Офицерий ЦIа. 11.00 Филофонистий клуб. Грамзаписай коллекционерий вIашагIкхетар.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар.

В. И. Ленина цIергIа ДК. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хIамаш яра курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 12.00 Дискон бальнии халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа - ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 «...30 шерал тIехбаьнараштa» яха сайре.

Н. К. Крупскаяй цIергIа ДК. 9.00 Нохчий меттала къамаьл де Iомалу вай. 9.00 Машенаца художественни догамаш дара курсаш. 10.00 Технически кхоллама кружок. 14.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 14.30 «Юный краевед» яха клуб. «Фу хов хьона вай городерча театрех?». 15.00 «Юный ленинец» яха берий кинотеатр.

С. М. Кирова цIергIа ДК. 10.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 11.00 «Малыш» яха клуб. Игротека. 14.00 Вокально - инструментальни ансамбла концерт.

Химикий ДК. 10.00 Изостуди. 11.00 «Ровесник» яха салоIача ден клуб. 17.00 ХIанзарча халхарий ансамбль. 18.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон болхлой ЦIа. 11.00 Музыка дукхаезарий клуб. «Кагирхоштен бераштен йола музыка» яха Ерригсоюзни кIира хьаделлар. «Вальса безаме оаз дагайоагIа сона» яха лекци-концерт. 12.00 Английски меттала къамаьл де Iомалу вай. 14.00 Хореографически студи. 18.00 «Исповедь» яха М. Булгакова халкъа кагирхой театра спектакль.

«Красный молот» завода ДК. 9.00 Ло баккхен хIамаш теген Iомалу. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Хургдолчун уйла еш» яха беседа. 14.00 «Соловушка» яха вокальни группа.

Пролетбата цIергIа ДК. 14.00 «Теремок» яха киноклуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00 «Росинка» яха киноклуб. 12.00 Игротека. 18.00 Дискотека.

М. Горьке цIергIа клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб 13.00 «Сакъердаме сахьат» яха игротека. 14.00 «Фаьлгий дунен тIа».

Хлебокомбината клуб. 8.30, 14.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 16.00 Машенаца художественни догамаш дара кружок.

В. Маяковске цIергIа яха клуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

С. Орджоникидзе цIергIа стадион. 10.00 Горсовета ДФСО профсоюза футболах йола Iан хьалхе. 10.00 «Рекинг» яха спортклуб. ГТО многоборье.

ВОГ дворец. 15.00 НГIАССР боксах йола йийла хьалхле.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

Музыка езараштa лаьрхIа

«Орбита» яхача фирменни тика тIа болх беш я оаз дIаязъеш йола студи.

Шоана долча гIулакха дукхкхача тайпара фонограммаша я укхаза советски а доазол арахьарча а репертуарагIа.

Оаз дIаязъю тIехдикача импортни а советски а аппаратураца, йоккха говзал йолча звукооператораша.

Кассетех розничи мах боакх. Оаз дIаязъярах доаккхар прейскурантага хьежжа да.

Студи болх беш я: 10 сахьат даьлча денз 19 сахьат даллалца: перерыв 14 сахьат даьлча денз 15 сахьат даллалца.

КIирандийнахьа — 10 сахьат даьлча денз 15 сахьат даллалца, выходной ди — оршот ди.

Адрес: г. Грозный, проспект В. И. Ленина, 104, транспорт соцаш йола моттиг — «Октябрьская» яха майда.

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 МАРТ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Камень, когда поет» ловз Армянски ССР халкъа артист вола С. Карапетян (дудук).
8.50 — Шун беш.
9.20 — «Мы любим танцевать». Дунен халкъашта юкъера берий бальни халхара фестиваль Софи.
9.50 — Мультфильм.
10.20 — Саг. Лаьтта Вселенни.
11.20 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
11.25 — Хьайбай дунен тIа.
12.25 — «Циск лерргIа доагIа» яха берашта дола фильм. (ЧССР, 1985 ш.). (Духхьашха).
13.40 — Спектр.
14.10 — Коталон 45 шу дизарга. «Еще до войны» яхача художественни фильма 1-ра сери.
15.15 — «Наше наследие». Т. Костаки.
15.55 — «Рыцарь музыки — Георг Отс» яха фильм-концерт.
16.55 — Политически диалогаш. КПСС ЦК парти XXVIII съезда платформа ювцаш (г. Барнаул).
17.25 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Как веснушки на лице» (ЦДФ, ФРГ).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
19.00 — «Когда поют солдаты» яха салтий иллей фестиваль. ШоллагIча тура финал.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.50 — «Счастливый случай» яха телевикторина.
22.55 — Ден лув кхера.
23.10 — «Популярни музыка кердадараше». «А» яха программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуьйрийнара гимнастика.
8.15 — К. Сакиев (баян).
8.30 — «Тихая застава» яха художественни субтитрашцара фильм.
10.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
10.30 — «Александр Невский» яха исторически фильм (1938 ш.).
12.25 — Кинопублицистика. Документальни фильма премьера.
13.30 — Педагогика массарна а.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Коллаж.
17.05 — «Виват, Россия».
17.05 «Мультфильмаш.
18.05 — Телефакт. Критически журнал.
18.20 — Кирпичин лихорадка.
18.45 — «Вай долчохь хьашалгIахь. Говзанча Нинциев Iумар-Паша» (нохчий меттала).
19.20 — «Фаьлг, фулг». Берашта лаьрхIа йола программа (гIалгIай меттала).
19.40 — Хоамаш, реклама.
19.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Памир» 2-гIа тайм.
20.45—Документальни фильм.
21.00 — «Аз шоана лонхаргда» яха В. Егорова илли.
21.30 — «Говрах дола историй» яха Л. Толстой «Холстомер» яхача повестах даькхха Академически Йоккхача драматически театра фильм-спектакла премьера.
23.35 — Яйга атлетика. Дунен чемпионат. Кросс. Финляндера передача.
00.05 — Бокххийчарна дола мультконцерт. Бийсанара сеанс.
00.45—Художественни фильм.

25 МАРТ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — «Iуррехьа».
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — Iуьйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — Никъ берий клуб.
13.00 — Музыкальни киоск.
13.30 — «На земле Эллады». Греци къаман цIей — кортамукъален Ди.
14.20 — Коталон 45 шу дизарга. «Еще до войны» яхача художественни фильма 2-гIа сери.
15.25 — «Время собирать камни». Дунен халкъашта юкъерча организаци конгресс. Хиросиме «Ядерни тIом соцабара дунен тIара халкъаш вашагIкхетар».
16.15 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.30 — «Марафон-15» яха берий информационно - публицистически программа. КIиранден кинозал.
19.00 — Мультфильма премьера.
19.25 — «Единственная дорога» яха художественни фильм. (СССР, Югославия) (Духхьашха).
21.00 — 7 ди.
22.00 — Массехана долчох йола уйлаш. КIиранден нравственни проповедь.
22.15 — «И то же в вас очарованье» яха И. С. Козловске дакъа лоацаш дола музыкальни фильм.
23.40 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Туркменски ССР. г. Ашхабада берий филармони скрипачай ансамбла выступлени.
8.50 — «Аплодисменты» яхача документальни фильма премьера.
9.10 — «Наьха ловзараш» яха художественни субтитрашцара фильм.
10.30. — Документальни фильм.
10.45 — Никъ берий клуб (сурдопереводаца).
13.00 — «Анха Гаврил» яха берашта дола фильм.
14.10 — Документальни фильма премьера.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Берашта дола фильм.
17.15 — Нохчийн мотт Iамабо (нохчий меттала).
17.45 — «Орамаш» (нохчий меттала).
18.30 — Киносерпантин. 1-гIа дубль.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Киносерпантин. 2-гIа дубль.
21.00 — 7 ди (сурдопереводаца).
22.00 — Киносерпантин. 3-гIа дубль.

26 МАРТ

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Пионеры» яхача документальни фильма премьера.
9.05 — Футбольни обозрени.
9.35 — Хьайбай дунен тIа.
16.05 — «Берий бехкагIа» яхача документальни фильма премьера.
16.35 — Здравствуй, музыка!
17.05 — Бангладеш: новые горизонты.
17.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Моргун Чика» яха берашта дола фильм. (ЧССР, 1982 ш.). (Духхьашха).
20.10 — СССР халкъа артист М. Лиепа дагавохарах хетадаь «А дольше всего продержалась душа...» яхача документальни фильма премьера.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Дош» яха литературно - художественни видеоканал.
23.40 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуьйрийнара гимнастика.
8.15 — «Там за лесом овраг» яха фильм-концерт.
8.55 — Мультфильм.
9.15 — Итальянски мотт.
9.45 — РСФСР халкъа артиста В. Горностаевас дIалокха Ф. Шопена произведени.
10.25 — «Два капитана» яха ялх сери йола художественни фильм. 1-ра сери.
11.35 — Бокххийчарна дола мультконцерт.
12.15 — «Р. Штрауса 125 шу дузаш» Томскера передача.
13.10 — Цхьан актера театр. «Конек - горбунок» яха фильм-концерт. СССР халкъа артиста О. Табаков деш.
14.40 — «Варькина земля» яхача телефильма юхагойтара сеанс 1-ра сери.
16.50 — Сийлен Коталон 45 шу дузаш. «Последний рейс «Альбатроса» яха художественни фильм. 1-ра сери.
17.55 — «Тахан республика кхашка» (гIалгIай меттала).
18.10 — Киножурнал.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

Суда залера

Кагий къоалаш

Къайле яц, кагий къоалаш вай мехка даьржа хилар. Чот теха варгвоацаш доккхий зенаш ду цар паччахьалкхенна, обществана, новкъарле ю къонача тIехьенна нийса кхетам балара.

Къаьстта садуаш да наха шоаш балха болча моттигашка деш дола къоалаш. КIезиг ца даларал совгIа, тIа-тIа алсамдоалаш доагIа уж. Массаза дийшад вай машинаькъахочо контейнераш ястарах, кхаш леладечо ялат лочкъадарах, гIишлонхочо материалаш «аьрдехьа» йохкарах, кхыдолча цу тайпарча зуламех.

Сона хьалхашка ухк тIеххьарча хана кагий къоалаш дар бахьан долаш Сунженски халкъа суда бехктокхаме эзача наха кхайкаяь приговораш. Масала, царех цаI Карабулакерча аьшкбетонни хIамаш еча завода шофера Хамхоев Iийсас даьчох дувцаш да.

БIаьха никъ хиннабац цо бе безар: моттигерча рудни йоацача гIишлон материалий завода карьере тIабетта жагIа ше болх беш волча моттиге дIабихьача воалаш хиннав из. Цхьабакъда, Хамхоев Серноводске кхаьчав. Цига пхе тумах жагIа бехка а бехкаб. Цкъа-дале, кагий къоал даьд цо, шозлагI-дале, паччахьалкхен транспорт хехкаш шийна пайда бе а гIийртав.

Цу тайпарча наькъаца вIаьхий хила лаьрхIад Сунженски ПМК шофера Галаев Султан-Гире а. Карабулакерча рудни йоацача гIишлон материалий заводера цо тIаеттай йиъ тонни гаргга гIум. Мухь объекте дIа а ца хьош, ГIажий-Юрта вахача М. Алиева коа Iобоассабаьб цо, паччахьалкхенна 23 сом зе а даьд. Шоана гучча бесса лоадам боацача хIамо халкъа суда хьалхашка отта везача дIакхоачаваьв Хамхоев.

Е. Андреюшкин гIишлонхо ва. «Ассинский» яхача совхозерча студенчески лагере балхаш деш хиннав из. Цхьан дийнахьа, корта бохабу малар менна а волаш, объектера лочкъа а яь, 50 шифер ехкай цо. ХIаьта хьахинна ахча къаракъах дIадахийтад.

ХIанз а чакхдаьннадац гIулакх паччахьалкхен транспортах пайда ца эцаш. Шифер Серноводске дIайихьар «Ассинский» совхоза тракторист Р. Гелаев ва.

Кагий къоалаш бе-бе хул. КIезига нийслац царна юкъе паччахьалкхен документаци харцъяхарах хьахиннараш а. Масала, «Асса» яхача санаторе болхлочо Хациев Майрбика доверенноста бланка тIа цхьацца тIатохараш а даь, «Шалинский» яхача боахамашта юкъерча хозрасчетни гIишлон участкера хьаийцай 4,8 тонн аьшка уголок. Цул тIехьагIа, из мича яхай ховш саг вац. ХIаьта ше даь къоал гучадаьнналга кхетадаьча Хациева Грозненски хьун-торгови базера ийца а ийца, меттаоттаьй уголок.

ГIишлон материалаш тоъаш яц. Уж лехараш а Iалашъераш а дукха ба. Цудухьа тIабетталуш мах ца къовсаш дIаийъю уж бахархоша. Цох пайда эц кулга цIена боацача, социалистически доала сьенна тIакхувдача наха.

ТIеххьара дувца лов сона Сунженски РБК бухгалтер хиннача И. Зыковас даьчох. Паччахьалкхен рузкъа лораде декхарийла йолча цо, выручка тIаязъяь ордераш харц а йоахаш, ший киса дилад 600 сом. Дукха ба цо Iехабаьраш. Шоана гучча бесса, цахаддаш кагий къоалаш дарах йоккха кума бе кхаьчай Зыкована.

Дош дувцача хана ше даьча зуламашта дари дир цо, зе меттаоттадир. Дале а, таIазар ца деш йитанзар из халкъа судо. Бехктокхаме эзар М. Хациев а, I. Хамхоев а, С.-Г. Галаев а, Е. Андреюшкин а. Цхьабакъда, цу тIа тIадам оттабе хьалха да. Вайна лалла лелаш а вайца цхьана болх беш а кIезига бац кагий къоалашта тIакхувш бараш. Милице, прокуратура, суда болхлой хинна ца Iеш, ерригa общественность оарцагIъяла еза зуламахошта никъ бехкара.

С. СУЛТАНОВ.

РАДИО

24 МАРТ, ШОАТТА

7.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Город Грознерча школашка нохчий мотт мишта Iемабу (нохчий меттала).
10.15 — Концерт (нохчий меттала).
10.35 — Реклама.
10.40 — 11.00 — Коталон 45 шу дузаш: «Дошо седикъа лепаш ба», Советски Союза Турпалхочох Х. Дачиевах йола очерк (нохчий меттала).
11.00 — «Школьни глобус».
11.30 — Вахара юрт хорж аз.
15.15 — «Радуга» фольклорни клуб.
16.00 — Арендни подряд болх беш я (нохчий меттала).
16.15 — 17.00 — «Кавказа Iуйренаш» радиожурнал.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

25 МАРТ, КIИРАНДИ

7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — Ден темагIа (гIалгIай меттала).
8.15 — Моаршал хилда шоана.
11.30 — 12.00 — Музыкальни программа.
15.15 — «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — Микрофона хьалхашна театр.
16.30 — Реклама.
16.40 — ГIумкий музыка (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллешца доттагIал долчарна» яха концерт (нохчий меттала).

26 МАРТ, ОРШОТ

7.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — 9.00 — Iуьйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.15 — ГIишлонхойн хьашташ кхоачашдара.
9.30 — «Тхога яздо» письмой обзор.
9.45 — 10.00 — «Вальдечара кхесса герз» У. Н. Мадагова романа оагIош. (нохчий меттала).
15.30 — Нохч - ГIалгIай радион телевиденин солистий концерт (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно - музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци.
18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 — «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка

СФ03029. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1172.